

የኢትዮጵያ የፍትህ እኩልት ባለሙያዎች

ስልክ ማረከብ

ሰላም ከፈጥሮ ስልክ ማረከብ የተዘጋጀ
የሰነድ ማረከብ

በፌዴራል የፍትህ እኩልት ባለሙያዎች ስልክ ማረከብ የተዘጋጀ

ማዕራፍ

መግቢያ

18

ምዕራፍ አንድ

1. ከወል ወ-ሮ ለሚደርስ የተዳት ታላፊነት እና መሰረታዊ ነጥቦች -----	4
1.1 ከወል ወ-ሮ ለለሚደርስ የተዳት ታላፊነት እና ምንነት -----	5
1.2 የጤልፍነት ምንመሬት -----	6
1.3 ከወል ወ-ሮ ለለሚደርስ የተዳት ታላፊነት እና ዓላማ -----	7
1.4 የተዳትና የከሳሽ ዓይነቶች -----	7

ምዕራፍ ሁ-ለት

2. በተዳት ታላፊነት አረጋ የሚከተሉ አካሻክር ነጥቦች -----	8
2.1 የተዳት ክሣ ጠያቄዎች -----	9
2.2 ታላፊነት የሚያደርግበት ስው ማንነዸ? -----	10

ምዕራፍ ለሰት

ገ-ዳትና የገ-ዳት ዓይነቶች-----	19
3. የገ-ዳት ምንነት-----	19
3.1 የገ-ዳት ዓይነቶች-----	20
3.1.1 ግልዕ የህንጻ ግ-ዳቶ-----	20
ሀ. የደረሰ ግ-ዳቶ-----	20
ለ. ወደፊት የሚደርስ ግ-ዳት-----	21
3.1.2 የአለና ግ-ዳት-----	22

ምዕራፍ አሮታ

የጥቅት ከሳ (ክ.ስራ) አከፍልል ሥርዓት	24
4. ለለ ክሬ ፈጻኢት በጠቅላላው	24
4.1. ገልፎ የሆነ ገዳቶች የካሳ አከፍልል ሥርዓት	24
4.1.1. የተመዘገበ (የተመጣበ) የካሳ አከፍልል ሥርዓት	25
I. ተግዳውን ገዳቱ ከመድረሰው በፊት ወደ ነበረበት አቆም (ሁኔታ) መመለስ	25
II. በግዢትና ስለመከከል	25
III. ለገኘ ይችል የነበረውን ተቀም በማመዘገበን ስለመከከል	25
ለአካል ገዳት እና ለጥቅት አደጋ ከሳ አከፍልል	26
I.ለአካል ገዳት ከሳ አከፍልል	27
1. የተቀባዩ ማረተኞች አካል ገዳት	27
ii. የደረሰውን የጥቅት መጠን ማገኘበብ	27
iii. ገዳቱ በደረሰ ገኝ የመሸጥናው ገዢ (ደሞዝ)	28
iv. የመሸጥናው በሥራ ላይ የሚፈጸሙት አድማማ	28
2. የሸስተኛ ሥራ በመሰራት የሚተዳደር ስው	28
3. ሥራ በመመራት ላይ ያልነበረ ስው ላይ የደረሰ የእኩል ገዳት	30
II. የቀመጥ አደጋ	30
4.1.2. የሚያመጣበን የካሳ አከፍልል ሥርዓት	31
I. ተብያዙ ጥሩት	31
II. ሪፖርት መሠረት በማድረግ ከሳ የሚመለዝበት ልዩ ሁኔታ	32

၅. ፩. የC2-ቁ ተፋት መሆኑን በለማውቅ የደረሰ ገዢት	33
၆. በበላይ ታስካሚ የመከናዣት የሚፈልግ ተፋት	34
၇. ይደርሳል ተብሎ ለታስቦ የሚደረገ ገዢት	35
၈. ለለማም እና ትርጉሜት	36
၉. አስፈላጊ ሆኖታ	37
၁၀. የተቀባዩ ማረተኞች ተለፈነት	38
4.2. ለአስፈላጊ ገዢት የካሳ አከፍራል ሥርዓት	38
4.3 በሌላ አይታን የመከሰ ሥርዓት	39
I. የተወስደውን ነገር (ዕቅ) ሲለመሙሉ	40
II. በግዢነቱ ሲለመተካት	41
III. ሲለከብርና ሲለመልካም ነገር	41
4.4 በዚል አገኘ ክዚል ወጪው የካሂ አስፈላል	41
4.5 የወንጀል ተጠቃሚነት የካሂ ጥያቄ	43
ማጠቃለያ	49

መ የለ ሽ

ከውል ለማድርሰ የተካት ታላፊነት አካ በፍርድ በት ወሰኑ በዚ እከሬክርና ወሰብስብ ጥያቄዎች የሚንስብት የአግ ክፍል ነው:: እሉት ክእሉት ከማያጻጥሙ ይህን አካ የሚመለከቱ እስቶች ተያያዥና በፊት ክፍል ወሰኑ ከማጥና እንዳረዥ ድንጋጌዎች የተነሳ አገኘ ወጥ በዚና ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ ሰራ የኩት ያስፈልጋል:: ይህንን ተረድቶው አገኘ ከነፃለማው ወጥኑት ባለው መለከ በመተማበር ልገድ በፍ/ቤቶች ወሰኑ ክፍተኛ የግንባብ ጉድለት ይስተዋል::

የዘህ ዓሁኑ ዓለማ ክውል ወመሆኑ ለማድርሰ የተካት ታላፊነት አካ በርዳ በተደረጋጋሚ የሚንስ እከሬክር ነጥቦችን ለውጭዎት በማቅረብ በአስራር ላይ ያለ ጉድለቶችን መቀም የመቆጣሪያ ህሳቦችን በማመለከት ሲልማቶች በፊትና በአስራር በርዳ የበለጠ ግንባብ እንዲጠበብው ለማድረግና ለአገኘ ተከራዩ በመሰጠት ሰራ የኩት እንዲያደርግ ለማንሳሳት ነው::

በተማበር የማያጻጥሙ ጉዳዮችን ለማሳየት የታችና ሥራ በመሆኑ ዓሁኑ የአገኘ እካዳማ ወይም ጉዳይሸሳዟ ጉዳዮችን የሚያስሰ እያደለም::

ስለዕስና የጽሕፈ የመጀመሪያው ምዕራፍ ክውል ወመሆኑ ለማድርሰ የተካት ታላፊነት አካ መሰረታዊ ሂሳቦች የሚያስሰ ሲሆን ሁሉትናው ምዕራፍ የተካት ታላፊነትን በተመለከተ የሚንስ የመሰረታዊና የሰነድ ሲሆን ጉዳዮች ላይ የማያጻጥሙ ጉዳዮች በማግኘትና በመውሰን ልገድ የአገኘ ይዘትና በአስራር ላይ የማያጻጥሙ ጉዳዮች በማግኘት ይተነተናል::

የጽሕፈን ዓለማ ክግበር ለማድረግ ሲልማቶች ዽሕፈ ላይ የሚንስ ነጥቦችን በማጥናትና በውጭዎት በማክበር በየከፍል ሲሆን ክንውልናንና ጥያቄዎችን በትከራዩ መሰራት ይጠበቅባቸዋል::

ምዕራፍ አንድ

1. ከወጂ ወጪ ለማደርሰ የገኘት በአዲነት አግ

መወረቻዊ ነጥቦች

በዚህ ክፍል ወሰጥ ክውል ወጪም ለማደርሰስ የገኝት ታሳፊነት አገልግሎት ጥያቄ ተከተል
ለመንፈርድሬነት ያከላ በእውቅ ይብራራለ፡፡ የክፍል ዓላማ ስላጣች በአገልግሎት በታ-
ውሰጥ ክውል ወጪም ስላጣች ለማደርሰስ የገኝት ታሳፊነት አገልግሎት በተመለከተ በዚህ ሁኔታ ይረዳ
የተማሩትን መቅለለ ባለሙስነ በማስቀመጥ በቀጣይ ክፍሎች ወሰጥ በጥልቀት ስላጣች ጥያቄ ተከተል
ግንባብ እንዲመዘገበ ለማደርግ ነው፡፡

1.1 ከወጪ ወጪ ስለሚደርሱ የገዢ ተቋማና ተግባራት

አን የወልደ ጉንኑትና የሚያመለከት መሆኑን መግለጫ በመሰረተቸው ሆነ በወጪቱ ክወል አን የሚያይሩ የፋትካብረር አን አካል መሆኑን የሚያስተካበው ሰምን በጥቅም ወይም በመብት ላይ የሚያርሱ ታክኑን የሚመለከት ሲሆምን በጥቅም ወይም በመብት ላይ የሚያርሱ ጥቂኑን ክመሳመለከት ክወንጃል አን የተለየ አን ነው::

1.2 የታላፊነት ምንጫዣ

በዚህ ግንኙነት መሰረት ወይም የግዢዎች ምንጫዣ የሰውቸ፡ ስምምነት ሲሆን ከዚህ ወርቅ
ለማድረሰ ቤትናነት ይገባ የግዢዎችው ምንጫዣ አካል ነው፡፡

በፍትሬብርሃን አካል ቀጥር 2027 ሲሆን እንደተዘረዘሩው ሰነት ዓይነት የታላፊነት ምንጫዣ
አሉ፡፡ የመጀመሪያው የታላፊነት ምንጫዣ በራሳ ተኩት በሌላ ስው ተቀም ላይ ወይም መብት ላይ
ገኘት ማድረሰ ነው፡፡ በፍትሬብርሃን አካል ቀጥር 2029 ሲሆን እንደተመለከተው ተኩት ታስቦ
ወይም በታላፊነት እንዲሁም ተግባርን በመፈጸም ወይም ባለሙዳግም ለከሰት ይቻላል፡፡

ቴኩት የተባለ ጉዳቶች ከፍትሬብርሃን አካል ከቀጥር 2030 እስከ ቀጥር 2064 በካርክር
የተቀመጥ ሲሆን እናኝሁን አካል ተኩት ያለውውን ነገሮች አውቆ አስቡበት ወይም በታላፊነት
በማድረሰ ወይም ባለማድረሰ ላይም በሌላ ስው ተቀም ወይም መብት ላይ ጉዳት ማድረሰበን
የማመለከትነው፡፡ በተኩቱ ጉዳቱን ያደረሰው ስው ተገኘውን የመከለ የሰነት ቤትናነት አሉበት፡፡

ሁሉተኛው የታላፊነት ምንጫዣ ምንም ተኩት ላይም የማድረሰ ጉዳት ቤትናነት ሲኖር ነው፡፡
ይህ ቤትናነት የማመሌዥ አካል ተኩት በሌላ ከዘረዘሩቸው ጉዳቶች ወጪ ተኩት ባልሆነ ሲሆ
ወይም የያዘው ወይም የራሳ የሆነ ነገር በሌላ ስው ተቀም ወይም መብት ላይ ጉዳት
የማድረሰበውን ሁኔታ የማመሌከት ነው፡፡ በዚህ ዓይነት ቤትናነትን የማያስከትል ሁኔታውን
በፍትሬብርሃን አካል ከቀጥር 2066 እስከ 2089 በካርክር እንደተቀመጥ ሰነት ወይም ለለ
ስውን የራሳን ወይም የሌላ ስውን ሁበት በእርግጥ ልደርበበት ከሚችል እና ላማድን ለከላከል
ወሆኑ ስው ላይ ጉዳት ማድረሰ፡ በስው አካል ላይ ጉዳት ማድረሰ፡ እንደ ስው የያዘው ወይም
የራሳ የሆነ የማፈኑና ወይም መርሃ የማሆነ ቁመማት፡ ከፍተኛ ጉልበት ያለው የኤሌክትሪክ
መስመር በመዘርጋት፡ የመራሽ የተፈጥሮ መልካን በመቀየር እናገና የሆነ የኢትዮጵያ
ስራውቹን በመስራት ጉዳት ልደርበ፡ የራሳ ወይም ለራሳ ተቀም የያዘው እንሰሳ ላይ ጉዳት
ለደርበ፡ አካል ላይ ጉዳት ልደርበ፡ የመከና ጉዳት ልደርበ የተሰሩ እቅዱ ጉዳት
ለደርበ፡ የማመሌከቱ ተቋሙ፡፡

በዚህ ሁኔታ ጉዳት ሰደርሰ ተብሎም የደረሰበትን ጉዳት በቻ እንዲ ስት ይለፈ የሚያደርግውን ስምም ጥሩት ማሳየት አይመስቀበትም፡፡ እነዚህ ጥሩት የለበንም በለው መከራከር አይችሉም፡፡ ከጋብጭት የሚያመልጠብት መንገዶች ጉዳቱ የደረሰው በተዘካሪ ጥሩት መሆኑን በማሳየት በቻ ነው፡፡

ስለተኞች የጋብጭት ምንም ድጋፍ ለገኘ ሲሆ ሲው ሰለሚያደርሰው ጉዳት ይለፈንት መውሰድን የሚመለከት ነው፡፡ የዚህ ይለፈንት መመሪቱ የገዳት አድራሻ ሲውና ይለፈንትን የሚሰጠው ሲው ሂሳብ ግንኝነት ነው፡፡ በፍትሐብረር ሂሳብ ቁጥር 2120 እስከ 2137 ከተቀመጫ ድንጋጌዎች እንደምንረዳው ይህ ግንኝነት ለእኩል መጠን ያልደረሰ ለቻና በበተሰበ ወይም በልቻ መጣቸ ወይም አሳይቷል በአሰራር በሰራተኞች ተደርጋ በአሳይቷል መከከል ያለው ግንኝነት ነው፡፡

ገዳት አድራሻ ሲው በጥሩቱ ወይም ጥሩት ሰደርሰ በሚያደርሰው ይለፈንት በለላ ሲው መብት ወይም ጥቃም ላይ ጉዳት ሰደርሰ በአገት ላይ የተቀመጫው ሁኔታና ግንኝነት ሰጥር ለደረሰው ጉዳት ይለፈንትን የሚሰጠው በገዳት አድራሻ ፍንታ ስት ይለፈ የሚያደርግው ሲው ነው፡፡

1.3 ክውል ወጪ ሰለሚያደርሰ የገዳት ይለፈንት ሂሳብ ዓለማ

ክውል ወጪ ሰለሚያደርሰ የገዳት ይለፈንት ሂሳብ ዓለማው የተገዢ ሲውን መከሰት ነው፡፡ በለላ ክፍል እንደምንመለከተው የተገዢውን ሲው ክገዳቱ ይር በሚመከበት መሌከ ወይም ላይ የሆነ ሁኔታዎች ለምሳሌ የተዘካሪ ጥሩትና በለለኛ ክሳን በርተብ የሚያስወስኑ ነገሮች ሰያጋጥሙ ክገዳቱ በታች ክሆነ ክሆ በመከሰት ጉዳቱን ማስወገድ ወይም ማስተካከለ ነው፡፡

1.3.1 የገዳትና የከሣ ዓይነቶች

ገዳት ማለት በአገት በተጠበቀ መብቶች ወይም ጥቃም ሌላ ክሳኑ ወይም ጉዳለት መድረሰ ማለት ሲሆን ወደፊት በለላ ክፍል በሰራው እንደምንመለከተው ጉዳት አሁን በግልጽ የሚታይ ወይም ለውፊል በእርግጫነት የሚያደርሰ ወይም የሚታይ የአለና ጉዳት ሲሆን ይቻላል፡፡

ገዳት በፍትሐብረር ሂሳብ ቁጥር 2090 እና 2091 ሰር እንደተደኋገጫው በመሰረቱ ተመዝግች በሆነ ገንዘብ መጠን ነው የሚከሰው፡፡ ነገር ወን ጉዳቱ በእጋጌዎች ወይም በእኩምር ሁኔታ ለታሰቢ በማይችል ሁኔታ የደረሰ ክሆነ እና የገዳቱ መጠን ምን የከል እንደሆነ ለማቆቻ ክሆነ የነገሮችን ሁኔታዎች በማግኘዘዎች ፍ/ቤት በርተብ ክሳን መቆስን እንዳለበት በፍትሐብረር ሂሳብ ቁጥር 2101 እና 2102 ሰር ተጠቅምኬል፡፡ ይህ የርተብ ክሳን ስት

ሰ.መ.ቁ.ሪ.ሪ. ከተማው መጠን በታችም መሆን ይችላል ማለት ነው፡፡ በተመሳይቷል ህኔታ
የአለና ጉዳትም ይህን የከል ነው ተብሎ በገንዘብ መጠን ልተመን ስለማይችል ክሳው-
በርካታ ሆኖ የገንዘብ ማረያም ካልኩድ ስህ እትጥቅም በር መብለጥ እንደለለበት-
በፍትሬዕና አግ ቁጥር 2116 /3/ በር ተደንግጋል፡፡

በመረጃ በዘመንና የመረጃ ነገሱ እዋሁድ ቁጥር 590/2000 እንቀጽ 41 /2/ ሰር
እንደተደረገው ይግሞ በመግኘቱ በዘመን ሰው አጥልነት ምክንያት ለማዳር የአለና ጉዳት
ከሰው እስከ እንደ መቶ ስ. የእተረዳቸው በር ለደርስ እንደሚችሉ በላይ ሆኖም ተመዝግበ::

የተወስኑ እቃዎችን ከነጥቅማቸው ማስመለሰና የተገዢ እቃዎችን በግዢነት ማስተካት በፍትሏብረር ሲሆን ቁጥር 2118 እና 2119 ሰር እንደ አማራሪያ የከሚ ዓይነት ተቀምጧል::

የደረሰው ጉዳት ካከሱርና ከመልካም ሆኖ ወር የሚያያዝ ከሆነ ከሚው ከፍት-ሐብረዎች አንቀጽ 2126 መመሪት በግዳታ እና ስራው ወጪ የሰጠ ማድረግ ማስታወሻ ማስለበኝ ነው::

የኢንዥርን ጥያቄዎች

1. በአንድ ቅ/ቤት በቀረበ ጥናይ ላይ ከሳሽ ተከሳሽ ከዚህ በፊት በከሰተኛ ከስ ከስኝ ከስ ወርቃዊ ሆኖኩል::ያንን ከስ ለመከላከል ፍርድ በታ በተመሳለስት-በት መቁት ከብቶችን የሚጠበቅልኝ ሰው ስላልነበረ በአውራድ ተብልተው-ብቻል:: ስላለሁ ተከሳሽ በከሰተኛ ከስ እናን ቅ/ቤት በማመላለስ ከብቶች በአውራድ እንዳበለ ስላደረገበትኝ ክሣ ይከፈለኝ በለው ከዚል::ይህ ጥናይ ከዚያ ከዚል ወጪ ስላምድርስ የገኘት ተሳይኑት ስሜ ሙን መጥትሬ ይኖረዋል?
 2. እንድ በወንጀል ተከስ ለረጅም ገዢ እስር ላይ የቆየ ሰው ቅ/ቤት በስተመጨረሻ ወንጀለን የሚያስፈልግ ተጨባም ማስረጃ እልቀረበበትም በለው ነፃ ሲያስተካክው ተብናይ ተብሎው ባስከሰሰት ሰውኝ ማስረጃ በለለውና በከሰተኛ ከስ እስከሰሰውኝ ጥናት እንዳደርሰበበኝ እድርጋውኝ ስላለሁ ክሣ ይከፈለኝ በለው ስከስ ተከሳሽኝ በበከራቸው የወንጀል ከሳሽ እና ፍንምን በቋበ ስሜ ስለምን እና ልንከሰሰ እደገባም በለው ክርክሩቸውን እቅርቦዋል::

ԴԻՔ ՔՓՀՈԼԴԻ ԶԴ ՈՒՄՆ ԳՈՆ ԴԵՎԸՆԸ?

ի՞նք. Քօֆը և այ տակարգությունը սկս բգալիքներ շնոր և լուսական քաղաքացիությունը?

Ըստ Դիմի Հայութ Տաճարյանի պատճենագիրը պահպանվում է Տաճարյանի անունով՝ Տաճարյանի պատճենագիրը:

ጥዕረፍ ህለት

2. በንግድ ሁለምነት ከፈይ የሚነስ እኩራክር ነጥበት

ԱԱՍ ՔՅԵՂՆ ԹԱՐՄԻ ԱԴԱՆԴԻ ԱԾՅ ՔՄՂՆԸ ՄՊԱՀՄՊԸ ՈՆ ՈԾԳԺՎ ՔՄԿ ՔՀԿ
ՔՅՔՄՀԴ ՔՄՂՋՈՒ ԴՅԲԴ ՔԴԼԴԱՀԱ:: ՔԻՇԱ ԶՊՄ ԴՅԲԴ ԿՄ ՔՅՔԴ ՄԴ
ՀՆՁՄՂՔՎԸՈԸ ՔՅՔՄ ԶՊՄ ՈՄՆ ԴՅ ՄՊՎՀԱ ՀՆՁՈՒՈՒ ԼՄՈՒՅՆԱՈ ՆՄԱ:: ՈԾՎԴ
ԻԱՍ ԿԻՇԱ ԴՅԲԴ ԿՄ ՄԴ ՄՊՄԴ ԴՅԲԴ ՀՆՁՈՒՈՒ ՀՆՁԼՈՒՈՒ ԴՅԲԴ ԱԴԱՆԴԻ ՈՄՆ ԴՅ
ՀՆՁՄՂՔՎԸՈԸ ՈՄՂՂՊ ՔԵԶԱ::

1.4 የጊዜት ካሣ ጠይቃዎች

հԱՍ ՈՂԵ ՀՅԴԵԿՈՓՈՎ ՈՐԴԵԿՈՑ ՀԵՂ ՓԲԸ 2142 ՄՈԱՀԵԴ ՔԻՄ ԴՔՓ ԻՄԴ
ՔԶՀԱՌՈՒՆ ԴՔԴ ԱԽ ՊԲ ԴԵՄՆ ԲԴՔԴ ՀԵՇԱՌՈՒՆ ՇԱԳԵԴ ՔՄՈւՀԵԴ ՊՔԴ
ՀԼՈՒՆ:::

የፍትሬበዎች ቤሌንት ከዚል ወይም ከዚል ወጪ ከሚኖር ግንኝነት ለመከተል ይችላል፡፡
የሁለቱም ወጪት ግን የተለያየ ነው፡፡ በዚል ገዢ ከተመሰረተ ግንኝነት የሚመከተል ቤሌንት
በዚል አካል መጽሑፍ የሚያገኘ ሲሆን ከዚል ወጪ የሚደርሱ የፍትሬበዎች ቤሌንት ይግባኝ
ከዚል ወጪ ለማደርሱ የተዘዘተ ቤሌንት አካል ይጠል፡፡

ሰላምናት ተወይሬልት::

զԼՊԴ-Ն ՔՌՀԿԿԸ ՄԱ ՊԵՏՎ ԱԺՎԹ ՄՆ ՈՆՐԱԴՐ ԴՅ ԴՔԴ Ա.ՔԴԻ Դ.ՔԴԻ Դ.ՔԴԻ
ՔՄԴՄԾՎ. ԻՎ-Ն Մ.Բ ԱՄՆ ՖԱԳՆԴ ՀԿ ՈՒՓԴ-ԿԱՌԱ ՀԿ ՓՄՎ 2081- 2084 /
ՊԼ-Դ ՀՀՀՀՄԾԴ ՆՎ-Ն ԱՎ-Ն ԴՐԱՋԱԴՐ ՈՒՄԱՀԱՎ ՊՀԱՀԱ ՊՄԱՀԱ
ԴՀՀՀԾՎԾՎ ԱՄՎԾՎ ԴՔԴ ՖԱԳՆԴ ՀԿ ԱՊԱՌԱ ՖԱՎ ՀԿ ՊՎՎ ՀԿ ԲՀՎ
ՀԿ ՆՎ-Ն ԻՎ-Ն ԻՎ-Ն ՔՌՀԿԿԸ ՄԱ ՊԵՏՎ ԱԺՎԹ ՄՆ ՈՆՐԱԴՐ ԴՅ ԴՔԴ Ա.ՔԴԻ Դ.ՔԴԻ Դ.ՔԴԻ
ՔՄԴՄԾՎ. ԻՎ-Ն Մ.Բ ԱՄՆ ՖԱԳՆԴ ՀԿ ՈՒՓԴ-ԿԱՌԱ ՀԿ ՓՄՎ 2081- 2084 /

የኢትዮጵያ ቴወቃቅ ገዢቱ የደረሰው በሸስት ተኩተት ከዚህ በጀት በንግድ እና ቅጽ
636/1/ መመሪት እስከ እርግ ስ. የእትወቃቅ በር ክብ የመከራል ታሳቢነት አለበት::

ՀՅՈՒ ԱԺԱՊ ՄՊԱՂԱՔ ԴԵՆԾՈՉՎԵԴ ԴԳԲԵ ՀՅԱՀ ՔՂ ՈՄ ԴՌԻԿԻՑՈՒՄ
ԱՄՊԱՋՈՐ ԹԻՇՆՔԴ ԱՇԽՆ ԱՅԱ ԱՅ ԴՔԴ ԱՋԸՈՒԴ ՔԻՄ ԷԾՆ ԱՄԱ ՄԱԱ
ԱՄՎՃԸՆ ՔԴՔԴ ՖԱՃՆԴ ԱԿ ԱԴՌԻԿԻՑՈՒՄ ՊԼԱՇ ԱՅ ՀՎՃԱ ՔԴՌԻԿԻՑՈՒՄ
ՊԼԱՇ ԷԴԳՎ ԷԾՆ ԱԱՄ ՄԿՆ ՄԿՆ ԱՎՎՎ ԱՎՎՎ ԱՎՎՎ ԱՎՎՎ

ሰለጣኝና ተወያዙበት::

በኢት የኩልላ 14 መሰተካድር የዘን ቅ/ቤት ይባል በንብረው ቅርጫ በት
በፍ/ቤ/መ/ቁ/863/84 እኔ ከሳሽና እናን የሚጠረን ለቁጥርን በተከሳሽ መሠራያ በት
መከና ለስራ ሰንጻ መከናዎ ተገልጻው ለቁጥርን ለለሞተ ተከሳሽ ከዚል ውጤቱ በሆነ
ታሳቢነት ከዚ ለከፍልን ይግባል በለው ክስ ሲያቀርቡ ተከሳሽ መሠራያ በት ባቀረበው
መከራከራያ በከሳሽና ለቁጥር በተከሳሽ መከከል የንብረው ግንኑነት የተመሰረተው በስራ
ውል እኔ በመሆኑ የተከሳሽና ቅጽዎ ለሰተኞች የሚገባው በስራ ውል መሰረት እንደ
ከዚል ውጤቱ በሆነ ትሳቢነት በማመለከተው አገልግሎት ለለልምኑ ክስ መዘጋጀት እለበት
በዚህ::

የወንድ ቅ/በትም የተከናሽን ተቋውም በመቀበል ክስን ወደቅ ስያደርግ ክሳሽ
መማሪውን በመቆወጥም ይገባኝ ለጠቅላይ ቅ/በት አቅርቦዋል፡፡ መቅላይ ቅ/በትም
ገኘቶን ከመረመራ በታለ በመዘገበ ቁጥር 1525/88 ላይ የከናሽን ይገባኝ ወደቅ
በማድረግ የሰር ቅ/በትን ወሰኑ እያንተል፡፡

በፌ/ቤተኩ ወጪን ተሰማማለሁ ? ለምን ?

በፍትሬበር ስነ ሥርዓት አካል ቁጥር 27/1/ መሰረት በስው ገዢ ወይም በሚገኘው ተከራክር ነበር ገዢ በደረሰ ገዢ ምክንያት ክሳ የመጠየቁ ክል የሚቀርብ ገዢ በደረሰበት ሲኖር ለማግኘው ፍ/ቤት ነው፡፡ በፍትሬበር ስነ ሥርዓት አካል ቁጥር 24/2/ እና በንግድ አካል ቁጥር 647 መመሪት ድግሞ የአሁን ማመልከትን ወይም ታሪክበርበትን

በተመለከት ለማድረሰ ታሳይኑት ከስ የሚቀርብው ካሳሽ እንደመረጋገጫ አንጻር በመደበኛ
መናገድ ወይም ወጥ ለሆነው ባለቤት ወይም ወለን የተዋዋለው ወከል ባለቤት ወይም
ዕቃና ገዢ በማድረሰበት በታ ለለው ቅ/ቤት ነው::

በአሁባት ማመላለሻ ተሽከርካሪ ተሳፋይ ልንጋብ የንብረት ስው ተሽከርካሪው በመግለጫው
በራሳና በንብረት ልይ ጉዳት በደርሰበት የካሂ ጥያቄውን ለማስተኞገድ ለልማን ያለው
ቅ/ቤት የትኩዎች ነው?

ከተያዘው ርዕስ ወር ለነኩ የሚገባው ለለው ነጥቦ የደረሰው ጉዳት ቁጥር ከሆነ
በተገኘቸው ልይ ከደረሰው የቀጥታ እና የተናሳ በራሳናው ሰም ሆኖ በመተካደደያ ሲገድ
ለማድረሰባቸው ጉዳት ክሂ ለመጠየቅ እንደማሽኑ በፍትሬበዚ አካል ቁጥር 2095 ሲር
ተደንገጋል::

ገዳቱ ቁጥርን ባለቤት ቤት ክሂ ለከፈልቶችው የሚገባ ሰምዎን አካል ቁጥር 2095 ሲር
በዘርዝር በማስቀመጥ ከተዘረዘሩት ሰምዎን ወጪ ለለቻ ሰምዎን ሰምዎን እንዲሁ በቀጥታ
ምኩንያት መጠየቻቸውን በያስረዳዙም ክሳ እንደማይገባባቸው በፍትሬበዚ አካል ቁጥር
2096 ሲር ተጠቃሚል::

አካል በዘርዝር ክስቀመጣቸው ወሰጥ “ ወሳይቸ ” “ የሚል ቅል እባትና እናትን ቤት
የሚያመለከት ነው ወይስ እያቀናትንም ይጠየቁልል የሚል ጥያቄን ለያስነሳ
ይችላል::የአካል የአማራኝው ይንጋጌ “ ወሳይቸ ” “ የሚልውን ቅል ስጠቀም የእንግሉዝናው
ትርጉም ድጋፍ (Ascendants and descendants)የሚልውን ተጠቃቀሚል::
የእንግሉዝናው ተርጉም እያቀናትንም የሚጠየቁር ሰምዎን የአማራኝው ቅል ይህንን
ይተካል እያተካም:: “ ወሳይቸ ” “ ወሳይቸ ” “ በሚልው ቅል መከከል ለየነፃ
ምንድነው የሚልው ጥያቄ መሆኑ የሚይቀር ነው::

በእንደ ቅ/ቤት በቀረቡ ጉዳይ እያቀናት በመጠር የሚያስተካድር ስው በመከና ተገዢቶች
በመቀጫ የአማራኝት እያቀናት መተካደደያውን በማግኘት ለለደረሰባቸው ጉዳት ክሳ ከስ
እያቀርበ ጉዳይ የቀረበበት ቅ/ቤት አካል በቀጥታ ቤት የሚልው ቅል በመተካደደያ ሲገድ

ስለማድርሰባቸው ጉዳት በሆነ ክሳ የመጠየቁ መብት የተፈቀደው ለአባትና ለእናት እንዲ ለአያት እያደለም በለ ክልን ምግቶአል፡፡ የኩ/ቤቱ ውስኔ እንደት ይታደል?

በአዲስ በተሰበ አካ ማዘኛ ስይፈጥሮ እንደባልና ማስተካከለሁ አብር መኖርን ካኝና የፍትሬበዱ አካ ይልቅ የበለጠ ተብቻ ተደርጉለቸል፡፡ በእንዲህ ዓይነት አብረው በሚኖሩ ሰምቶ በእንዲ ገዢ በማድርሰው የሞት አድር ምክንያት ለገኘው ወገን በእንቀጽ 2095 ዓላ ወይም ማስተካከለ የሚለውን ቅል በመጠቀም ክሳ መጠየቁ ይችላል ወይ? ሰልጣቶች ተወያዙበት፡፡

በእንቀጽ 2095/1/ ስር የተዘረዘሩ ሰምቶ ተገኘው በመሞቱ ምክንያት በዚህ እንቀጽ ስር የክሳ ተያቄን ሲያቀርቡ ተከናሽ በበኩሉ እነዚህ ሰምቶ የሚችን ሰራ ታቦረት በመወረዳ እየተጠቀሙ መሆኑን በማስረዳት በኩራክር ክሳ ከመከራል ይደናል? ሰልጣቶች ተወያዙበት፡፡

በእንዲ ዓ/ቤት በቀረበ ጉዳይ ሰራ ታቦረት የነበረው ሰው በመከና ተገዢቶ ሰምቶ የየረዳቶች በቁ ነው የነበረው የሚች ለቃሽ አበታቸን በከይወት በነበረበት ገዢ የረዳን ታቦረት ሪፖርት የስተካክር ንብር፡፡ እሁን እኩ በመሞቱ ምክንያት ያንን እኩ የስተካክር የነበረውን ታቦረት ለማስተካድር ለላ ሰው ቅጥረን ለውጭ ሰሌተኞችን ይህንን ወጪዎችን ይከራልን በለው ጉዳቱን ባደረሰው መከና ባለበት ገዢ ክሳ አቅርቦዋል፡፡ ክሳዎች ክሳውን ሲያጥና ይችላል? በየትናው አካ መሠረት?

በእንቀጽ 2095 /1/ ስር በመተካድኝሬ ሌገድ ክሳ የመጠየቁ መብት ያለቶው ሰምቶ የክሳ ተያቄዎች ሰምቶ ያለተኞገል ወይም የእንዲ መኖርና ክሳን መጠየቁ ለገዢ ክሳ ከመጠየቁ ያግድዋል?

1.5 ታላፊነት የሚያደርግበት ሰው ማን ነው?

ከዚል ወጪው ለማድርሰ ጉዳት አካ ታላፊ የሚያደርግቶው ሰምቶ ጉዳቱን በክሳ ለማስተካከል ታላፊነት አለባቸው፡፡ እነዚህን አካ ለገኘት ታላፊ የሚያደርግቶችን ሰምቶ ለይተው ታላፊነቱን እንዲከናወ ማድረግ ገዢ በተግባር ገዢ ሲያስተካርድ ይስተዋል፡፡ ለምሳሌ እንዲ ተስከርክር በመንገድ ገዢ እያረዳ እያለ ጉዳት በያደርሰ

ትክክ: የደረሰበት ሰው የተሽከርከዥን ባለቤት ወይም አሽከርከዥን ወይም ህልቱንም
እናይ ማስከሰድ አለበት የሚለው ጥያቄ በዘመኑ የጋጥማል::

ለአንድሃህ ዓይነት ጥክክ ቤሌንት ማን ማይ ያርቀል የሚለውን ጥያቄ ለመመለስ
መፈጸምና የስነ ስርዓት ሂሳብ በማግባር ማጠናን ይጠየቂል::

በፋትኩብረር አካል ቁጥር 2081/1/ መሰረት መከና ወይም ባለጥቃር ተሽከርከሬ
ለማያደርግበው ጥክክ ባለቤቱ ቤሌል እናይሁን ተጠቁዋል:: የተሽከርከዥ ባለቤት ክዘሁ
ቤሌንት ማጥላጥ የሚችሉው በቁጥር 2081/2/ መሰረት መከናው ጥክክን የደረሰበት
በዚ የተሰረቀበት መሆኑን ወይም በቁጥር 2082 መሰረት ተሽከርከዥ ጥክክን
የደረሰበት የሚመለከ ሰው ለለሳ ሰው ጥያቄ ለለሳ ሰው እና የነበረ መሆኑን ወይም በቁጥር
2086/2/ መመረት ጥክክ: የደረሰው በተገዢ መልኩ ጥሩት መሆኑን ክስረዳ በቋና ነው::

በመከናው ስለባለቤቱ ወይም ስለፈላጊ ሰው ጥያቄ የሚሰራ ሰው ጥሩት ክስረዳ በስተቀር
መከናው ስለማያደርግበው ጥክክ ተጠያቁ እናይሆምና በፋትኩብረር አካል ቁጥር
2082/2/ ስር ተደንግጋል::

የተሽከርከዥ ባለቤት ተበካይን ተገል ከከሰ በቋና በቁጥር 2082/2/ ስር የተጠቀሰውን
ጥሩት በማስረዳት ክመከናው መቀቁ የከራልውን ክሳራ ማስመለስ እናይሆዋል በቁጥር
2083/1/ /2/ ስር ተጠቁዋል::

በተሽከርከሬ ጥክክ የደረሰበት ሰው ለደረሰበት ጥክክ ክሳ የተሽከርከዥን ባለቤት በቋና
መከናበት አለበት ወይም በአንድ አነጋገር ለባለቤቱ ወይም ለፈላጊ ሰው ጥያቄ የሚሰራ
በተለምዶ ሽሮር ተብሎ የሚጠረውንም መሆኑን አለበት? ክሳሽ የመከናውን
በለቤትና ሽሮናን እናይ ማይ በከሰ ቁ/ቤት ህልቱም ማይ በአንድነት ጥክክን እናይከሰ
ለውሉን ይቻላል?

ስልጣቶች የፋትኩብረር ስነ ስርዓት አካል ቁጥር 33/3/ እና 36/ን እንደ በተጠቀሰት
ከፋትኩብረር አካል ቁጥር ወር በማየት በእንኋላ ጥያቄዎች ማይ ተወያዙበት::

የከልለ 14 መሰተካድር ሆን ቅ/ቤት ይባል ለነበረው ቅ/ቤት በቀረብ አንድ ጥናይ ላይ ከሳሽ በመንገድ ላይ እያሂደ እያለ የሁለተኛ ተከሳሽ መከና የእንደኛ ተከሳሽ መከናን ከጋላው በመግለጫ መከናያት የእንደኛ ተከሳሽ መከና ከመንገድ ወጥቶ ጥናት ስላራስበኝ ክሳ ይከፈልኝ በሉ የሁለተኛው መከናዎች ባለቤትና ሽፋርታዊውን አማካይ ሲከለ እንደኛ ተከሳሽ መከናው ጥናቱን ያደረሰው በሁለተኛ ተከሳሽ መከና መከናያት ነው በሉ ሲለተከራከሩ ጥናደን የመረመረው ቅ/ቤት በመዝገበ ቁጥር 1359/82 ላይ ጥናቱ የደረሰው የሁለተኛ ተከሳሽ መከና የእንደኛ ተከሳሽ መከናን ከጋላው ሲለገመ ማለተኛ ተከሳሽና ሽፋርና ለደረሰው ጥናት ይሳይ ዓቃው በሉ ወሰናል::

ይህ ጥናይ በይግባኝ የቀረበለት የፊርማዎች መቁለይ ቅ/ቤት በፌ.ቤ.የ.የ.መ.ቁ. 1941/88 ላይ ተፈተት ስይኖር ከዚ ላይ ለማደርሰ ጥናት እንደኛ ተከሳሽ የሁለተኛ ተከሳሽ መከናን ግዢት መከናያት በማድረግ ከደረሰው ጥናት ማምላጥ የሚያስቀልው አማ የለም በማለት ለደረሰው ጥናት እንደኛ ተከሳሽን ይሳይ አድርጋቸል::

ከሁለቱ ቅ/ቤተኛ ወሰኑ በየተኛው ተሰማማለሁ ? ለምን?

በመቁለይ ቅ/ቤት የተወስኑበት እንደኛ ተከሳሽ የተወስኑበትን ገንዘብ ለማስመለስ በሁለተኛ ተከሳሽ ላይ ክሳ በከፍተት ጥናይ መንግሥት ይመስልዋል? ሲልማቅና ተመያየበት::

በለበቱ በማያወቂበት ወይም ባልፈቂደበት ህኬታ ለተሸጋሻርጊት ስይምን በሉ ለራ ለተሰማና ተሽከርካሪዎች ላይ በተለምዶ ሽፋርታዊ ከመንገድኛ ተቆም በመቀበል አሳይቷልኝው ሲሆኝ ተሽከርካሪው በመግለጫ ወይም በመጋጌት ጥናት ለያደርሰ ይቻላል:: በእንደሟህ ዓይነት ህኬታ በመከና ላይ ተሳፋዎ እያሂደ እያለ መከናው በመግለጫው ጥናት የደረሰባቸው ሲወች ለደረሰባቸው ጥናት ክሣ በተሽከርካሪው ባለቤት ላይ ክሳ ሲያቀረቡ መቁለይ ቅ/ቤት በ.መ.ቁ. 1854/88 እና 9881 ላይ የፌተሮበዎች አማ ቁጥር 2089 በመጠቀም ክሳን ወጪ አድርጋገባቸዋል::

ይህ ከሆነ የከሳሽና ጥናት መጽሑፍዎ መንግሥት:: ሲልማቅና ክሳሽና የአገግ መከና በጠይቀለቸው መንግሥት ተደርጋለቸው?

ከዚህ ማስታወሻ የሚገባ ለለው ነጥበት ስለተኞች ለመጀንት የሚመለከት ጉዳይ
ነው፡፡ ከዚህ ማስታወሻ የሚያደርጉት የገዢነት በፊይ ተያይዞ በስራው የሚገኘው የሰነድ
ወገን ክርክር እንዲረዳለን የሚመለከት ነው፡፡

እንዲሸጭ እንደን ጉዳት በተመለከተ በሚሰጠው የመድን ምኬንያት የተባለው
ገዳታ በደረሰ ገዢ ወደ ጉዳይ ለማሳል:: በዚህ መጨረሻ እሳይ እንደተመለከተው
እንደ ተሽከርካሪ ጉዳት በያደርሰ ይህ ተሽከርካሪ ለደረሰው ጉዳት የመድን ምኬን
ያለው ካሆን ጉዳቱ የደረሰበት ስው በአሁን መጨረሻ የተሽከርካራውን ባለቤት በበከላ
ለደረሰው ጉዳት የአፈ የሚሆን ካሆን ከእንዲሸጭ ወር ባለው ወል መስረት
እንዲሸጭ በከርክሩ ወሰጥ ጉብቶ የአፈነቱን ተከቶ ክሳ እንዲያኖንለት ለጠይቷ
ይችላል::

እኩሮ ማረጋገጫ በዚህ ጥሩ አከራካሪ ሆኖ የሚታየው ነጥበት ወደ ክርክር እንዲገባ
የተደረገው እንዲፈጸም በክርክር ወሰኑ ያለው ድጋፍ ምንድናነው የሚለው ነው::

አንዳንድ ሰምቶ አንበሳንስ ወደ ከርከኑ የሚገባው ከከሳሽ ጋር ባለው የአግ ግንኝነት ማይሁን ከተከሳሽ ጋር ባለው የውል ግንኝነት ምክንያት ነው:: ይህ ከሆነ አንበሳንስ ከከሳሽ ጋር የሚያከራከለው ጉዳይ አይኖረውም:: ከርከር ካለውም በዚል መመረት ከተከሳሽ ጋር እንደ ከከሳሽ ጋር የውልም ሆነ ካወል ወጪም ግንኝነት ሰላለለው ከሳሽን የሙከራከር የአግ መንገዶ የለውም ይሳሉ::

ለለም ድግሞ ተከናሽ ማረጋገጫ የሚሆን ከዚኑ በስተመጨረሻ ክልውን የሙከራል ማረጋገጥ የሚያደርግው በእንዲሸጋነስ ገዢ ለለሆነ ክልኝን የሙከራክር መብት ለመብት እየግባም:: በንግድ አገልግሎት እንዲሸጋንስ የፍትሐብዕር ክርክሩን ይመራል የሚለው ይህንን የሚመለከት ጉዳይ ነው ይሳይ::

ለፌዴራል በቁጥር ፭/ቤት በፌ.ይ.መ.ቁ. 1113 ላይ ይግባኝ በቀረበለት እንደ ከርከር
በዚህ ፍ/ቤት ከሳሽ በተከሳሽ መከና ተገዢች ጉዳት ስለድረሰበት ተከሳሽ ካላ ይከራለች
በለም ሲከሳሽ ተከሳሽ በበከራለ መከናው የመድን ሪፖርት ስለለው በመከከለዋው ባለው
የኢትዮጵያን ወል መመሪት የኢትዮጵያ መድን ይርሱት

በተዘረዘሩ ወሰጥ ተከናወል ይርሱውን እንዲከፍልለት ስለጠየቀ የስር ፍ/ቤትም የኢትዮጵያ
መድን ይርሱት በከርከሩ ወሰጥ እንዲከፈል በማድረግ የተከሳሽ መከና ከሳሽ ላይ
ከፍልው ጉዳት ወሰጥ በመድን ወል ላይ የተጠቀሰውን ጉንዘብ መድን ይርሱት
ተከሳሽን ተከታ ለከሳሽ እንዲከፍል ወሰኑል::

የኢትዮጵያ መድን ይርሱትም የከሳሽ ከርከሱትንና የተሰጠውን ወሰኑ በመቋወጥ
ቅርቡዎን ሌፌዴራል በቁጥር ፭/ቤት ሌያዊርብ የስር ፍ/ቤት ከሳሽ የንብረው መልስ
ሰጠ ይግባኝ ላይ የኢትዮጵያ መድን ይርሱት ከተከሳሽ ወር በንብረው የኢትዮጵያን
ወል መሰረት የተከሳሽን የከሳሽ ይርሱ ለመከፈል በስራተኞች ወገን ተከራይነት ወደ ከርከር
የገባ ስለሆነ ተከሳሽን ተከታ ከሳሽን ለሚገኘት እያደርግ::

በፌትሬክበር ሂሳብ ቁጥር 43/3/ መሰረት ሰነተኛ ወገን ከተከሳሽ ወር ባለው የመብት
ጥያቄ መከናወት ወደ ከርከሩ የሚገባ ስለሆነ ከሳሽን ወር መንም ጉንኑኑትም ሆነ ከርከር
ስለማይደርጋው ከሳሽን ለከራከር እያገባም:: ከተከሳሽ ወር ይርሱውን እንዲከፈል
ከተመሰኑበትም ተከሳሽ ልይሆን ከሳሽን ለመማረጥ ይግባኝ ለፈቃድለት ስለማይደገባ
የገባና ወልቁ ለሆነ ይገባል ሰለም ተከራከርአል::

የመልስ ሰጠ መከራከሪያ ተቀባይነት እለው የለውም? ሰልጣቶች ሂሳብ መከናወቶችን
በማስቀመጥ ለዘሮ ከርከር የውሰኑ ማሳወቅ ሰጠበት::

ምዕራፍ ወሰት

የኢትዮ የተደረገ አይነቶች

የኢ.ሆ ከፍል አለማ ለሌጣች ከዚል ወጪ የሚደርሱ ጉዳት ማንኛት፣ የገዳቱ አይነቶች፣ የገዳቱ መጠናን ማረጋገጥ በማስመልከት በቁ ግኝበ እንዲጨበብ ማድረግ ነው::

3. የገዢት ጽጋኑት

ከወል ወጪ የሚደርስ የተዳት ዘላፊነት ሁኔታን ስንመለከት የተዳት አይነቶች
ከመዘገበዎች ባሻነር ጥሩት ማለት ፍን ማለት እንዲሆነ የተቀመጥ ተርጉም የለም:: ነገር ግን
ሁት ጥሩት በለው ያለቀመጥቶች ጥሩቶች ለታደር ጥሩት ማለት በለው ተቆም ወይም ሁብት ለይ
የሚደርስ ጥሩለት መሆኑን መረዳት ይቻላል:: በሁት ለይ ማብራሪያ የፋይት ተረፈሰር ይርሱ
ቋድሞበታም ጥሩት በለው ተቆም ለይ የሚደርስ ካሳው ነው የሚል ተርጉም ሲጥተውታል::

3.1 የገዢት ዓይነቶች

ከዚህ በላይ እንደተገለዥ ጉዳት በስው ተቀናው ወይም ሁብት ላይ የሚደርሱ ካሳ ወይም
ገድለት ነው:: ይህ የሰው ተቀናው በጥንቃቤ የሚተመኑ ወይም የሚይተመኑ ለሆነ ይችላል:: በጥንቃቤ
የሚተመኑ ተቀናው ላይ የሚደርሱ ካሳዎም በጥንቃቤ መጠን ለታወቂ የሚችል ለሆነ በጥንቃቤ
የሚይተመኑ ተቀናው ላይ የሚደርሱ ጉዳትን በጥንቃቤ መጠን ተግኝ ማስቀመጥ አስተኛው ነው::
በመሆኑም በፋትአባሮር ሁኔታ ውስጥ ጉዳት ጉልጽ የዚሁ ጉዳቶችና የህልና ጉዳት በመባል ለሁሉት
ተከናወል ተቀናወል:: (የፍ/ህ/ቁ/2090 እና 2105) በማቅተለው ክናል ውስጥ እንደምንመለከተው
ሁን ለገንዘት የሚከፈልው ካሳ ከደረሰው ጉዳት ጋር ተመዝግኝ ወይም ተመዝግኝ መሆኑ እንዲሰነት
ስለሚደነገግ የካሳ ለክን ለመውሰን የገንዘት አይነቶች ለይቶ ማውቆ አስፈላጊ ሲሆም፤ እንዲማከተለው
እንመለከተዋል::

3.1.1:- የልዕስ የሆነ ጥቃቶች (Material Damage)

ገዢት የደረሰበት መን ከሚፈርሰበት ጥቃቶች አንድ፣ የተገኘውን ታብራት ወይም የገንዘብ ጥቅም በቀጥታ የሚመለከት ለሆን ይችላል፡፡ ይህም ማለት ጥቃቱ በቀጥታ ታብራቱ ላይ የደረሰ ከሆነ በተዳት ምክንያት ታብራቱ መለያ በመለያ ወይም በከፈል ከጥቅም ወጪ ከሆነ ይኩዎች ታብራት ያለውን ቅር የሚመለከት ለሆን፣ ወይም አንድ ስው በደረሰበት የአካል ጥቃት ላይም ለአካልምና የወጪው ወጪ ወይም በደረሰበት ጥቃት ላይም ለሆን በመስከራቸው የሚችሉውንም ይጨምራል፡፡ አንድነህ ዓይነት ጥቃቶች በአገልግሎት የሚበለት ፍቃዬ፡፡

የልዕስ የሆነ ጥቃቶች የደረሰ ጥቃቶች ወይም ወደፊት ለደርሰ የሚችሉ ጥቃቶች ተብሎው ይከልልል፡፡

ሀ. የደረሰ ጥቃቶች:- (Present Material Damage)

ይህ ማለት ጥቃት በመኖሪያ በተገኘው ላይ በእርግጥኑት የደረሰውን የገንዘብ ከሳራ ለማመለከት ነው፡፡ ልምሳሌ፡- አንድ የአካል ጥቃት የደረሰበት ስው ለአካልምና የወጪው ወጪ እንዲሆነውም የንብረት ጥቃት የደረሰበት ስው በተዳቱ ምክንያት የንብረቱ ታብራቱ ቅር መቀነስ ወይም መለያ በመለያ ቅር ማጣት ጥቃት ለሆን ይችላል፡፡

ስለዚህ አንድ ተገኝ በአካል ላይ በደረሰበት ጥቃት ለአካልምና 500 (አምስት መቶ በር) ወጪ ከፍርጉ 500 መቶ በር የደረሰ ጥቃት ነው፡፡ እንዲሆነውም አንድ ታብራት ለምሳሌ መከና ላይ ከፍተኛ የግዢት አድር በመኖሪያ ከተዳሩ በፈት 40.000 (አርባ ሌ.ህ በር) ቅር የነበረት መከና ከግዢቱ በጀት ወጪ 25.000 (ሁያ አምስት ሌ.ህ በር) ከሆነ በበለንበረቱ ላይ 915.000 (አስራ አምስት ሌ.ህ በር) ጥቃት ይርሰበቸል ማለት ነው፡፡ በተጨማሪም አንድ በቀን ለሆን በመተካወር ላይ የሚገኘ ስው በአካል ላይ ጥቃት ይርሰበት ለተወስነ ገዢ ለምሳሌ ሌ10 ቅን ለሆን መስራት ክልቻለ የ10 ቅን ገዢ ተቁርመበቸል ማለት ነው፡፡ ሲለሆነ በቀን የሚያገኘው ገዢ ተስልቶ ለምሳሌ የቀን ገዢው 15 በር ከሆነ በ10 ቅን 150 በር ገዢ አቋል ማለት ነው፡፡ ይህም የደረሰ ጥቃት ይባላል፡፡

ለ. ወደፊት የሚፈርሰ ጥቃት (Future Damage)

በጥ.ክት ምክንያት ተኋዕው ለመደረቱ የሚያጠው ወይም የሚያወጣው ወጪን የሚመለከት ነው:: ለምሳሌ: እናድ ስራው በደረሰበት ጉዳት ስብዳ ስባ ካሆነ እንዲቆድጥው ወርቅ ገዢ የሚግኘት እናል የለውም ለባል ይችላል ስለሆነም ከጥ.ክት በፈተት ያገኘ የነበረውን ገዢ ለመደረቱ ያጠና የሚደርስ ገልፅ ጉዳት ይርሱበትል ይባላል:: በለላ ምሳሌ፣ እናድ ጉዳት የደረሰበት ሲው በጥ.ክት ምክንያት ለመደረቱም አለሁ የሆነ ስአካምና ያስፈልገዋል ተብሎ በአካካምና ባለሙያዎች ከተረጋገጧ ለመደረቱ ስአካምና ወጪ ማውጣቱ የሚያቀርብ ሲሆን ለመደረጃ:: ለማሳሌ፣ ለማስረጃ ስቤት በፍትሬበኩር ሁኔታ ቁጥር 2041 መሰረት ተኋዕው ሁርዊ ማስረጃን በማቅረብ የደረሰበትንና ለመደረቱ የሚደርስበትን ጉዳት ማረጋገጥ ይኖርበታል:: ተከለም ጉዳቱን በግልጽ ባይስተባበሪም እንዲመነ ተቀጥሮ ማስረጃ ያልቀረበበት ጉዳት ከሳይ ለመደረጃ ለማስረጃ አቅርቦ ማረጋገጥ አለበት (የፍ/ስ/ስ/ቁ/ 83)

የደረሰ ጉዳትን በተመለከተ ጉዳት መኖሩን የሚያሳይ ማስረጃ ማቅረብ ባይዚጻቸው እንዳንድ ቤት የጥ.ክቱን መጠን የሚያመለከት ማስረጃን ማማግኘት አድርች ይሆናል:: በዚህ ቤት ተኋዕው ጉዳት መኖሩን የሚያሳይ ማስረጃ ከቀረበና የጥ.ክት መጠኑን ማውቅ አስተዋወ ካሆነ ጉዳቱን ከሳይ በረት እንዲወሰን ለፍ/ቤት ስልጣን ተስተቶታል (የፍ/ቤት/ቁ/ 2102(1)) የመደረቱ ጉዳት ይግባኝ ማንኛም ሲው ለመደረቱ ለደርስ የሚችሉው ጉዳት የተረጋገጧ ስቤት የሚለው ስራዊ ፍእም እናግዢነት (absolute certainty) ሲሆም ምክንያታዊ እርግጫነትን (Reasonable certainty) የሚያመለከት ነው::

3.1.2:- የአለና ጉዳት (Moral Damage)

የአለና ጉዳት የተገኘውን የገንዘብ ተቀናው ወይም ከሉን የሚገኘ ስይሆን የተገኘውን የሰጠት መገዢት ከግንዘብ የሚያስተባ ነው:: ይችላን በጥ.ክቱ ምክንያት በተገኘው የደረሰው የሰጠት መገዢት፣ አዘጋጅ፣ ተኋዕት ወዘተ... መገዢቱን መሠረት በማድረግ እናድ ጉዳቱ ዓይነትና ይረዳ የአለና ጉዳት ከሳይ ለከፈለው ይችላል::

ለምሳሌ:- በእናድ ሲው ላይ የአካል ጉዳት በመደረሰ በገንዘብ ላይ ከሚደርስበት ጉዳት ማለትም ከግልፅ ጉዳት በተጨማሪ አካል በመተደለ:: በስዕስቱ ላይ ነባራ የሆነ ምልከት (መባሻ) በመቅረቱ ወዘተ...ሰጠት መገዢቱ የሚያቀርብ ነው:: ይህን የሰጠት መገዢት በገንዘብ ለማስረጃ አስተዋወ ወይም የሚያቀርብ ስቤትም ጉዳቱን ለማስታገስ ወይም ለማቅረብ በአገልግሎት በተቀመጠው መሠረት የአለና ጉዳት ከሳይ በገንዘብ ለከፈለው ይችላል::

የወጪ የወጪ ተያቄዎች

1. በእንደ ፍርድ በት በቀረበው ጥናይ እና ካሳ ተከሳሽ በደረሰበባኝ የአካል ጥናት መክንያት ለአካላምና ከተዳደሪቱ ለማግኘም ለምግብና ለአስታማማ የወጪዎት ወጪዎች ይከፈሉኝ በለው ከስ ተከሳሽ የአካል ጥናት እንዲደረሰበትና በዘመኑ መክንያት አካላም በት ዘይ መታከሙን የሚያሳይ ማስረጃ አቅርቡ:: ነገር ጥን ለአካላምና ለምግብ እና ለአስታማማ መን ያህል ወጪ እንዲወጣ የሚያሳይ ማስረጃ አላቀረበም:: ጥናይ የቀረበለት ቁ/ቤትም ተከሳሽ በተዳደሩ መክንያቱንና መታከሙን የሚያሳይ ማስረጃ ሰላቀረበ በዘመኑ ስወች ለመተዳደሩ ወጪዎች ሰላፊነት ለመቀበለ ለመሆኑ ሰላፊነት ተደረገ የታከሙ ስወች ለአካላምና ወጪ ማውጣቱን እንዲሁም የተገኘው ስወች ከተዳደሪቱ ለማግኘም ከተለመደው የተለየና ተጨማሪ መግቢት በመተቀም ለተጨማሪ ወጪ መቆረጥ ሰላምና የሚያቀመጥ ለአካል ተከሳሽ::

መልማቶች በፍርድ በቱ መሳኔ ተሰማማለሁ? ለምን?
2. በሌላ ቁ/ቤት በቀረበ ጥናይ ይግሞ በእርጥ ሥራ እና የተከማራ ካሳ ተከሳሽ በእግዚአብ በእና እና በደረሰበባኝ ቀሚ የአካል ጥናት መክንያት የእርጥ ሥራውን አሁን መሥራት ሰላምልቻል እርጥናን እያደለሁኝ አገኝ የንበረውን ገበያን አሁን ተከሳሽ ሰላምልቻል የገባል በለው ተከራክረል::

በዘመኑ ጥናይ እና የካሳ ጥናት መንድናነው? ካሳ እንደሸት ይታሰብበታል?
3. መከናወ በሌላ መከና ጥናት መክንያት ተገዢዋ የተገኘቷበት ስወ መከናወን ለማወራት ከሚያወጣው ወጪ በተጨማሪ መከናወ እስከትስራ ይረዳ በመከናወ ያገኘ የንበረውን ገበያ መጠየቁ ይችላል? ለምን
ይህ መከናወ የተገኘቷበት ስወ መከናወ እስከትስራ ይረዳ ሌላ መከና ተከራይቷ በመሥራት ሌሎላ ወጪ ከተከራይ ወጪዎት ለተከላት ይችላል? ለምን
4. በሌላ ቁ/ቤት በቀረበው የካማ ከስ የ12 ዓመት ላይ በመከና ግዢት የሞተብት አባት ለቻን እስከዚያ ገዢ ይረዳ ለማሳደግ የወጪዎን ወጪ መረጃ::

መልማቶች ለዘመኑ ተያቄ አጋዋጅ እስተያየት ሲጠብቃ?

ምዕራፍ አሸት

የጥናት ክሳ (ክአር) አከፍል ለመግኘት

በዚህ ምዕራፍ ወሰጥ ከዚል ወጪ ለማረጋገጫ ጥናት ክማው እንደሆነ ተስልቶ እንደሚከፈል እንመለከታቸው:: የክፍል ዓላማ ክማን በማስተካት ልንደ ከግንባብ ወሰጥ መግባት ያለባቸውን ነጥቦች ሰላማች በትክክለት እንዲገኘበት ለማድረግ ነው::

4. ስሌ ክማ ማንኛት በጠቅላላው

በዚህ ዓሁኑ ምዕራፍ እንደ ወሰጥ ለመዋቅበ እንደተሞከረው ከዚል ወጪ ለማረጋገጫ የጥናት ሂሳብናት አገልግሎት ክማ ዓላማው ከዚል ግንኝነት ወጪ በሆነ ሁኔታ በእንደ አገልግሎት በተጠበቀ መብት ልይ ጥናት ሰደርሰ ጥናት እድራሻ ወይም ለጥናቱ አገልግሎት ሂሳብ የማረጋገጫው ሰው ጥናቱን በመከሰት እንዲያስተካከለው ማቅረብ ነው::

በፍትሬበር አገልግሎት ከዚል ወጪ ሰለማረጋገጫ የጥናት ሂሳብናት ክፍል ወሰጥ የክማ ዓይነቶችና ስሌት ከመዘርዘሩ ወጪ ለክሳ ታርጉም አልተቀመጠለትም::

የገዢ ገን ከፍትሬበር አገልግሎት ቀን ቀጥር 2090 /1/ እና 2091 ሲሆን ከተቀመጠው ዓይነት ክሳ ለእንደ ጥናት ሰደረሰበት ሰው የጥናት መጠኑ ተተምና ለዘመኑ ጥናት መጠኑ የማረጋገጫው ጥቀም ወይም ገንዘብ መሆኑን መረዳት ይችላል::ይህ ለተገኘው የማረጋገጫው ጥቀም ለጥናቱ ልንታ ሆኖ ጥናቱን ለማስተካከል ሰባል ነው::

በዚህ በጀት እንደምንጠቀስ የክሳ ዓይነቶች የተለያየ በሆነም የንኩም የክሳ ዓይነት ከጥናቱ ሲሆን ታሙዛዣ የሆነ በገንዘብ የመከሰት በደህን ነው::

4.1:- የልዕስ ለሆነ ጉዳቶች የከሳሽ አከናወል ሥርዓት

(Modes and Extent of Compensation For Material Damage)

ግልዕስ የሆነ ጉዳቶችን የደረሰ ጉዳት ወይም ወደፊት የሚደርሰ ጉዳት በሚል ካፍጻለን አይተኞቸዋል:: የልዕስ የሆነ ጉዳቶች የከሳሽ አከናወል ሥርዓት ሁሉት መሰረታዊ መርሆዎችን (ድንቦችን) የሚከተላ ነው::

የመጀመሪያው ተመዝግኝ (ተመማማሽ) የከሳሽ አከናወል ሥርዓት ለሆነ ይሻውም በገዢቱ ተገኘ የሆነ ወገን ከገዢቱ በፈት ወደ ነበበት ሁኔታ እንዲመለስ ማድረግ፣ ለደረሰበት ጉዳት በግዢትኩ የገንዘብ ካሳ እንዲከፈልው የሚደረግና ወይም ለገኘ ይችል የነበረውን ጥቅም (ትርፍ) በማመዝግኝ የሚከፈል የከሳሽ ዓይነቶች ተብሎው ለቀመጥ ይችላል::

ሁሉተኛው ደንብ የሚይመጣውን የከሳሽ አከናወል ሥርአት ለሆነ ይሻውም የተገኘውን ጥሩት በማገኘበባና በርዕት የሚከፈልውን የሚያጠቃልል ነው::

4.1.1:- የተመዘዘነ (የተመማማነ) የከሳሽ አከናወል ሥርአት

(The Equivalence Rule)

ይህ የከሳሽ አከናወል ሥርአት በተለይ ግልዕስ ለሆነ ጉዳቶች የከሳሽ አከናወል በጣም በቁጥር ነው:: የፍትሐ በፌርማ አካን ቁ 2091 ደንጋጌን ስንመለከት ለደረሰው ጉዳት ሲለፈ ሆኖ የተገኘው ለው ለተገኘው የሚከፍልው ካሳ በተገኘው ለይ ከደረሰው ጉዳት ወር እኩል ሆኖ መመዝግኝ እንዲለበት ያመለከታል:: ስለሆነም በተገኘው ለይ የደረሰው የገዢት መጠን መታወቂ ይኖርበታል ::

በተገኘው ለይ የደረሰውን የገዢት መጠን በሚከተሉት መንገዶች (ሥልቶች) መመርመር ይችላል::

I. ተገኘውን ጉዳቱ ከመድረሰ በፈት ወደ ነበበት አቆም (ሁኔታ) መመለስ

(Reinstatement):-

በዚህ መንገድ (ስልት) ተገኘውን ለመከበ የተገኘውን ከገዢቱ በፈት የነበረው ሁኔታ ማወቅ ያስፈልጋል:: ለምሳሌ:- በተገኘው መከና ለይ ጉዳት ይርሰ ከሆነ መከናው እንዲጠገኑለት ማድረግ፣ መከናው መሰራ በመለው ወይም (ጠናቶች) ከሆነ ለተገኘው እናድ አይነት የሆነ ለለ መከና እንዲያገኘ በማድረግ መከበ ለሆነ ይህም የደረሰን ጉዳት መለው በመለው ለማስተካከል ይረዳል:: እናድ እናድ ቤት ይግሞ ተገኘው የደረሰበትን ጉዳት

ለምሳሌ:- በመከና ላይ የደረሰውን ጥሩት በንመለከት ተተክሏ በረሰብ ወጪ መከናዬን ለያስጠኗን ወይም መልሆነ በመልሆነ ወድም (መኖች) ካሁንም በሌላ መከና በረሰብ ወጪ ተከና ካሁን ለተዳደሩ ቅልጭ የሆነው ወገን ተተክሏ ዝመዝርን መልሆነ ወጪ እንዲታከለት ለመስጠት ይቻላል::

II. በምትኩ ስለመከና (Exchange Value)

በተተክሏ ላይ በደረሰበት ጥሩት ምክንያት የንብረቱ ወጪ እንዲቀንስ የተደረገ ካሁን ለተዳደሩ ቅልጭ የሆነው ወገን ለየነፃቱን እንዲከናል በማድረግ የመከና መንገድ ነው:: በዘመኑ ለማስተካከል የንብረቱን ከተዳደሩ በፈተት የነበረውን የጊዜ ወጪ ማረጋገጥ ያስፈልጋል:: በሌላ ሁኔታ ይግሞ በተዳደሩ ምክንያት ወጪ እንዲቀንስ የሆነው የንብረቱ የከራይ ወጪ ካሁን ይክዎ ካገኘበው ተወስዶ ካሳውን ማስለት ያስፈልጋል:: ለሁለተኛው ሁኔታ ጥሩ ምሳሌ ለሆነ የሚችሉው በመፈጸም ይዘዋል ላይ የሚደርሱ ጥሩት ነው:: በእተጥናቸው መፈጸም የሚይሸጥ የሚይለውም በመሆኑ ለመፈጸም ይዘዋል ወጪ የሚደርሱ መፈጸም ይዘዋል:: ለማስፈጸም ለማስፈጸም ይዘዋል::

III. ለገኘ ይቻል የነበረው ጥቅም በማመዘዣን ስለመከና (Utility Value)

በተተክሏ ላይ የደረሰው ጥሩት ትርፍ ወይም ጥቅም በማመዘዣ መብት ላይ ለሆነ
ለምሳሌ:- በንግድ ለሆነ ተጠሪ ያልሆነ የንግድ ወድድር ምክንያት የደረሰ ጥሩት ካሁን ተተክሏ ዝጠው ትርፍ ተመዘዝ ካሁን እንዲከፈልው ይወሰናል::

አካል ጥሩት እና ለጥሩት እና አከራፈል

የተመዘዣ (የተመጣበት) የካል አከራፈል ለመጠኑን በማመለከት በአካል ጥሩት እና በጥሩት እና የካል አከራፈልን ማየቱ ከተጨማሪው ሁኔታዎች እንዲር ተጠሪ ለለማሽን እንደማከተለው ፍርድል::

I. ለአካል ጥሩት ካሁን አከራፈል

በስዕት አካል ላይ ለማደርሱ ጥሩት ተመዝግኘት ካሁን ማስለት እና አስተኛው ነው:: የሰው ልጅ አካል በንብረቱ ወጪ የሚተመና ባለሙያዎች በአንድ ለው አካል ላይ የሚደርሱውን ጥሩት በጥንቃቤ አስፈላጊ ማስቀመጥ አስተኛው ወይም የሚይችል ይሆናል:: የሆነ ሆኖ ለስዕት ልጅ በአንድ የአካል ክፍል ወይም ክፍሎች ጥሩት በደረሰ ገዢ ለአከራፈው የሚችሉውን ካሁን ለመወሰን ጥሩት የደረሰበት የአካል ክፍል ለተተክሏው ገዢ ማማገኘት ያለው መቀመጥ ካገኘበው በማስቀባጥ በአካል ላይ በደረሰበት ጥሩት ምክንያት ዝመዝርን ወይም ወደፊት ለመወሰን

የሚችሉውን ገዢ (ጥቅም) በማስላት ለተዳደሪያ አለፈ የሆነው ወገን ለተተክሏው ካል
እንዲከፍልው ለመሰን ይችላል::

አክስ በተኋሪ ስው ከኩን ለመወሰን ማምት ወሰጥ መማጣት ይሰጣች ነጥበች የሚከተሉት ዓይነቶች::

- የተዳደሪ አይነትና ያረጋግጣ (መ.ለና ቅማዊ፣ ከፍልና ቅማዊ፣ ገበያዊ የአካል ጥፊት መሆኑ)
 - የተሳይሱ የአካል ከፍል ከተሳይሱው የመስራት አቅምና ከሰራው ወርድ ያለው ግንኝነት
 - ተሳይሱው ከተዳደሪ በፈቻት ይሰራ የነበረው ወይም ተስማርቶበት የነበረ ሲሆ (በእመወገዢ የሚሰራ ሲሆታቸ፣ የሆነን ሲሆ እየሰራ የሚኖር ሲሆ የሚይሰራ ወይም ሲሆ የሌሎች ሲለመሆኑ)
 - የተሳይሱ የአካል ከፍል (አይን እና እንጂ)
 - የተሳይሱው የአሁንና የወደፊት እናመሆኑ የተመለከተ

እነዚህን ነጥቦች መሰረት በማድረግ የተዳደር ካሳ ሌዕስን ለተመሳሳይ የእናል ጉዳት ሪፖርት የተለያየ የካሳ
አሁን ሌዕስን የሚታወቁ አጋጣሚ ይኖራል:: ሆኖም እንዲሁ አይነቱ የተዳደር ካሳ በሚሰላበት ገዢ የተዳደሩና
ካሳ ተመዝግኝነት አጠቃላይ ይገባና ተግባራዊ ለማድረግ ጥሩት መፈጸም አሰጣጥ::

1. የተቀባዩ ማረተኞች አካል ጉዳት፡-

አንድ ተቀጥሮ የሚሰራ ሲሆንም በእኩል ሌይ ጉዳት ካደረሰበት በጥናቱ የዚኑያት የሚያጠው ተቀም ለኖር ይችላል:: ጉዳቱ የደረሰበት ተቀጥሮ ካማሰራው ለሆነ ዝርዝርና በሆነ ገዢ ማለትም በሥራው የዚኑያት የደረሰ የእኩል ጉዳት ካሆነ ስለ ካሳ አከራፈለም ሆኖታ ካስከራኝ ሲሆንም ተግባር እንዲሁ የሚታይ ይሆናል:: ነገር ግን የደረሰበት ጉዳት ካሥራው ዝርዝርና በማይገኘኝ መልካም ካሆነ ከዚኑ ከወጪ ወጪ ስለሚፈጸሙ ተለፈነት በሚመለከተው ተግባር መሠረት የሚሽሩን ይሆናል::

ՈՒՓՈՇ ՄԵՐԻԴ ԴՅ ՔԶՀԱԽՎ ՔՀԻՆ ԴՐԻ ԴԱՅ ԽՄՆ ՈՒԴԻՇ ԹԱԿՅՅԻՇ
ԼԴՎՈԽՆ ԴԻ ԽՃ ԱՋ ՊԼՄԸՆՇ ՔՊՎ ԴԱ ԼԴՐԻ ԿԴՎ ՈՆԴ ՄՎ ԸՆՎ
ՀՆՅՅԻԿԱԽՎ ԸՄՈՒՅՆ:

ԱՌԴՄԸ ՄՃԵՒՑ ԴՅ ՔՋՀՈՎ ՔՀԻՃ ԴՔԴ ՔՄ ՔՄՆԴ ԻԴՔԿ ՈՃԴ ՅՈՎ ՔՆՈՎ
ՄՃ ԼԽԼՓԺՄ ՄՈՒՃԴ ՔՊԵՐԺԸ ՄՄԿ ԻԴԱՇՈ ՂՅ ՄՋԿԴ ՔՊԵՐԸՆ ԴՔԴ
ԴՈՒՔ ԲԴՔԴ ԿՈ ՀՆՁԻԲԸՆՎ ՅՄՈՆՆԺԺԸ:: ՔՄ ՔՄՆ

የኢትዮጵያ በደረሰ ገዢ የወደፊት የገዢ ክስ ለመውሰን የሚከተለትንን መንገዶች
(ስልቶች) መከተል ያስፈልጋል::

ሀ. የደረሰውን የገዳታ መጠን ማጥናዘዣ:-

የደረሰበት የአከል ጉዳት የሠራተኞች የመሥራት ቅለዎት መሳሪያ በመሳሪያ ለያሳጠው ወይም
በከራል ለያሳጠው ይቻላል፡፡ ይህም ማለት ጉዳቱ የደረሰበት የአከል ክፍል ሠራተኞች ይስራ
ከነበረው የሥራ ፍይነት (የሥራ ኮፍና) እንዲር ያለው በቀሚች ወሰኝ መሆኑ ለዘነዚ
አይገባም፡፡ **ለምሳሌ፡-** በእቃዣት ላይ የደረሰ ጉዳት ለእኔድ የአገግ መብቂ ያለው በቀሚች እና
ለእኔድ ትወተስት ያለው በቀሚች ክፍተኛ ለየነት ያለው ነው፡፡ ለታወተስት እንደመሳሪያ
ገኘት ለመስፈርቶች ለመስፈርቶች ተስፋ የሚቻል ለመስፈርቶች ተስፋ የሚቻል፡፡
የአከል ክፍል ከጠቅላላው አካል ያለውን ደርሻ በመተኞች በማስለት ቅዱዊ ማስረጃ ይሰጣል፡፡
ለምሳሌ በእኔድ የእቃ ማት ላይ የደረሰ ጉዳት (የማት መቆረጥ) ከጠቅላላው አካል አሁን
በመቶ (10%) የሚል ለመስፈርቶች ይቻላል፡፡ ሆኖም ይህ የአከል ማስረጃ ከተገኘው ቅዱዊ (ሥራ)
እንዲር የሚያስከትለውን ጉዳት ወይም የመሥራት ቅለዎት የሚገልጹ እያደለም፡፡ ከለይ
በተጠቀሰው ቅዱስ በታወተስት ላይ የደረሰ የእቃ ማት መቆረጥ ጉዳት የታወተስቱን
የወደፊት በታወተስትነት የመሥራት ቅለዎት መቶ በመቶ የቀነስ ነው ለባል ይቻላል፡፡

Ա. ԴՔԻ ՈՅՀՈՆ ՀԽ ՔԱՆԴԻՄ. ՊԼ. ՈՅԹԻ ՔՊԻ:-

አ. የወጪተኞች በሥራ እና የሚፈለት እድማ፡-

ወደፊት የሚደርሱ ጉዳትን ለማስላት በጥቃቱ ወቅት ማረተኞች ያለው እናማ መሠረት በማድረግ ወደፊት በሥራ ለይ የሚቀይበት ቅሬ እናማ ክጣምት መወሰድ ይኖርበታል::

2. የራስና ሁኔታውን በመስጠት የሚተካደር ስዕድ: - (Self-Employed)

ተቀጥሮ ስይሆን የሆነዎች የሆነዎች ሲሆን በመስራት የሚተዳደር ስው ላይ የእነዚ ጉዳት በይረሰበባት ቤት የገዢት ካሳውን ማስላት ካተቀጣረ ሥራታዊ እንጻር ለከብድ ይቻላል::

ስለሆነም የግልሰቦና የዓመት ገበያ ለመንግስት ከሚከፍልው ተብር ወይም በሌላ ሁኔታ
በማጥረት የዓመት ገበያን መሠረት በማድረግ እናደ ጉዳቱ ዓይነት ካልወጂ ማስላት
ደበኩል ይች::

3. ለሮ በመስራት ላይ ያልነበረ ሌው ላይ የደረሰ የአካል ጥናት

እንደ ሌው በተለያየ ምክንያቶች ለሮ ላይበረ ይቻላል፡ ለመሥራት ባለሙዳለዋ፡ የሚመጥን ለሮ ባለማግኘት ወይም አልፎ አልፎ በቻ በሥራ ላይ የመቆየት እና ለለም ለጠቀስ ይቻላል፡፡ በእንዲሁ ዓይነት ሌው ላይ በአካል ጥናት በመድረሰ ያጣው ገዢ ወይም መፈፀት ለያጣው የሚቻሉውን ገዢ ለማሳሳት መሠረት ለሆን የሚቻል ተጨማሪ ነገር ማግኘት ያስታቻል፡፡ ስለሆነም በፍትና በከርር ሲባር ከግ ቁ.2102 መሠረት ሪፖርትን መሠረት በማድረግ ዓዋች ምክንያቶች የሆነ የተዳደሩ ካና ለተገኘው እንዲከፈልው ለመስት ይቻላል፡፡

II. የሞት አድር (Mortal Accidents)

እንደ ሌው በደረሰበት አድር ምክንያት ሲይወቱን ለያጣ ይቻላል፡፡ በእንደ ሌው የሞት አድር ለደርሰ ካና የሚከፈልው ለማን ነው? ካናው እንደውት ይስላል የሚለትን ነጥቦች በዋናነት በማግኘት እንመለከታቸኗ፡፡

- በሞት አድር ካና የሚከፈልቸው በፍ/ብርር ሲግ ቁ.2095 እንደተመለከተው በሞት አድር ካና እንዲከፈልቸው የመጠየቅ መብት ያለቸው የሚቻል በሌ ወይም ማስከት ወላጊቸና ለቻቸ ዓቸው፡፡ ካናውን የሚጠይቷት በረዳቸው ስም ለሆን ይኩሙም በመተዳደሪያ ለገድ ለማድረሰበቸው ጥናት ነው፡፡

- ለሞት አድርው አላፊ የሆነው ወገን የሚከፈልው የካና ዓይነት ለምግባ

ወይም መተዳደሪያ እንደሚከፈልው መረጃ መልካ እና ዓይነት እንደሆነም

በእንቅስ ተመልከቸል፡፡

- በሞት አድር ካና የመጠየቅ መብት የተሰጣቸው ለዚች ሌላ ቅዱ

እንዲሰጣቸው የሚጠይቷት በመግለጫ በኋይቸውን እንዲ በሞት አድርው

ምክንያት የሚገኘቸው ካና የማግኘት መብት እንዲለቸው ተመልከቸል፡፡

- በፍትና በከርር ሲባር ቁ.2095 (2) ላይ የተመለከተው በሞት አድር የሚከፈል ካና መልካ እና ዓይነቱ ለመተዳደሪያ እንደሚከፈል የጠረቃ አከራል መሆን እንዳለበት ተደንግጫል፡፡ ስለሆነም ፍ/ቤት በሞት አድር ምክንያት የሚከፈልውን ካና ለመውሰድ በፍ/ብ/ሕግ በተለያየ የበተሰበ ሲግ ላይ ወይም በተሻሻለው የፋይራል የበተሰበ ሲግ ላይ የተመለከተውን የቀለበ አውሳኔን ለሮ ላይ ይጠበቅበታል፡፡

- በዘመንግሥት በፍ/ብ/ሕግ ቁ.812 ወይም በተኩለው የፌዴራል የቤተሰበ ንግ ቁ.201 ላይ እንደተመለከተው ቅሉ እንዲሰጠው የሚጠይቷል ወገን ማርቶ ለመስላት ወይም አሳይቷል የሆነ ገዢ የማጥናት አቅም የለለውና በታማር ላይ የውዳቀ እንደሆነ በታ ነው:: በመሆኑም በሞት እና, ተክክለኛት ከኩ እንዲሰጠው የመጠየቅ መብት ያለው ወገንም ይህንኑ የማስያት ወይም የማስረዳት ግልጾች ይኖርታል::

- እንደዘመንግሥት በፍ/ብ/ሕግ ቁ.813 ወይም በተኩለው የፌዴራል የቤተሰበ ንግ እንቀዱ 202 መሠረት የቀረበ ተቀባዩን ሆኖታ በታ ለይሆን የቀረበ ለመፈጸም አቅም ማመዘዣን እንደሚያስፈልግ በአገሪቱ ላይ ተመልከቻል:: ለለሆነም በሞት እና, ከኩ እኩኩል ወሰኑ አሳይቷል ወይም ይህንኑ መከተል ይስፈልጋል::

⇒ በመሠረቱ የቀረበ እኩኩል ሥርዓት በእንድ ገዢ የተወሰነ ጉዝብ (Lump Sum) በመከለል የሚፈጥሱ ለይሆን በየውቅቱ (Periodic) መሆኑን በፍትሬ በክርርም ሆነ በተኩለው የፌዴራል የቤተሰበ ንግ ተመልከቻል:: ለለሆነም የክፍያው መጠን የመጨመር፣ የመቀነስ ወይም ክፍያው እንዲቋረጥ ለመስን እንደሚቻል በቤተሰበ ንግ ላይ ተመልከቻል::

⇒ ለለው ለታለኝ የማይገባው መሠረታዊ ነጥቦ በፍ/ብ/ሕግ ቁ.2096 ላይ የተደንገገው ነው:: በሞት እና, ተክክለኛት ከኩ የመጠየቅ መብት ያለቸው በቁ.2095 የተጠቀሰት በታ ዓይነት ሲሆን ለመስን ተክክለኛው እኩኩ ማቻቻ ይረዳቸው ወይም ያስተዳደሩትው የነበረ በሆነም ከኩ የመጠየቅ መብት እንደለለቸው በግልጽ ተደንግጋጭል:: ለለሆነም በእትጥቅም ንግ መሠረት በሞት

እና, ተክክለኛት ከኩ የመጠየቅ መብት የተሰጣቸው በፍ/ብ/ሕግ ቁ.2095 ላይ የተጠቀሰት ለመስን በታ ዓይነት ሲሆን::

በእጠቀሰው በሞት እና, ተክክለኛት የማካኤል ከኩ ለሌሎች እና, ወገኖች ወይም ጉዳዮች ክማከኤል የኩ እኩኩል ሥርዓት የተለየ በመሆኑ ከዚ ወጪ ለለማይደርስ ተከራካሪ የሚመለከቱ የሕግ ድንጋጌዎች በታ በማየት ለመፈጥሱ ለለማይደርስ ተሟዋቸው ንግ ተክክለኛው ማየትና መረዳትና ይጠይቻል::

4.1.2. የሚያመጥበት (Non-Equivalence) የከሳ አገኔዎች

መርጣት

ይህ የከሳ (ክ.ስ.ሪ.) አካፋፈል ለመግኘት በፊት በቁ.2091 ላይ ለተደነገገው መለትም «...በተበያየ ላይ ከደረሰው ጉዳት የሆነ አካል ሆኖ መመዘዝን አለበት» ለማለው አጠቃላይ መርሃት የተለየ (Exception) ህኔታዎች የሚያከተሉት የከሳ አካፋፈል ለመግኘት ነው::

የመግለጫዎን የከሳሽ አካላች ለመገኘትን በሁሉም ውስጥ ውስጥ ክፍልዎች መመሪያ
ይችላል፡፡ ይኩሙም የተበዳደሩ ጥሩት (የፋ/ብርሃን አገ 2098) እና ሪፖርት (Equity)
ና ተወቃ፡፡

I. የተበያዙ ተኋት

የተበዳደ ጥሩት መይም የከሳ መያወው ጥሩት የሚመለከውን የከሳ መጠን ለመቀነስ
(እንዲቁንስ) የሚከናወት ይሆናል:: ይህም ማለት ተገኝው ለደረሰበት ጉዳት የራሳ-
አስተዋጥ ያለበት ከሆነ ለእኩልው የሚችሉውን ካሳ ከደረሰበት ጉዳት ወር-
የተመማጠን ስይሆን የቀነስ ይሆናል::

የፍትሬ በአርር አጥ ቁ.2098 ይንጋኝ ስንመለከት ተበዳደ ላይ የደረሰው ጥሩት የራሳ የተበዳደ ካል ተችሷል ተፋት አስተዋወ ምክንያት መሆኑ የተረጋገጠ ካሆነ ለተበዳደ የሚከፈልው ካሳም በከፍል እንዲማሸምን በንዑስ ቁጥር እንደ ላይ ተመልከቻል፡፡ ስለሆነም በከፍል ካሳውን ለመወሰን የአካባቢ ሁኔታዎችን መሠረት ማድረግ በተለይም የተበዳደን አስተዋወ መጠን (የጥፋት መጠን) በማመዘዝ ጥሩቱን አደረሰ የተሳሳይ ለው በመደበኛ ሁኔታዎች ለከፍልው የሚችሉው የካሳ መጠን በመቀነስ ለመሰን እንዲማሸምበት የፍ/ቤት ቁ.2098 (2) ያመለከቻል፡፡

II. ՀԵծան տարեկ սովորաց ին բռնակնու և մասնաւու

ԱԾՔՆ ՓՈՒԹ ՄՈՆՈՒ ՄՊԱԴ ԱՅՍ ՀԵ ՔԻԳՄԱՆԴՆ ՄՆԵԺՄՆ ՈԽՂՈՌ
ՄԿԻՒՑ ՀՔՈՎԱԼԿ ՀԱՐՄ ԿՈՉՎ ՄՆԵԺՄՆ ԻՂՄԱԴ ՈՄՈԴՈԴ ՖՈ ՀՁԱՋ
ՄԿԱՎՎ ՈՄՆ ՄՈՃԻ ՔՄԱԼՈՒ ՓՈՒԹ ՀՅԱՄՊԱԴ ՀՄՆ ՀԿՆ ՔՃԵՒԻՑ ԳՒՄ
(Justice without law) ՈՄԿԱ ՀՊՈՌ ՔՄԱՆՈՒ ՀՄԿԴ ՆՈ ՈՄՈԴ ՔՔԱՌ::

Ահա թագավոր կայ տապահ Եղիսաբետ տապահ Ուղարքության համար ընդունած է գործությունը:

ለ.የ.ቁጥር ካው:: ስለሆነም ይችች በአገኘ የተመለከተት ሁኔታዎችን መሠረት በማድረግ ለደረሰው ጉዳት ሲለፈ የሆነው ወገን የሚከፈልው ከስ ከደረሰው የገዳታ መጠን የነስ ከስ እንዲከፈል ለመወሰን ይችላለ:: ሪፖርት መሠረት በማድረግ ከስ የሚመለከትን ሁኔታዎች ቅጥሉን እንመለከት::

ሀ. ድርጅቱ ጥሩት መሆኑን ባለማውቅ የደረሰ ጉዳት :- (፩.2099)

በፍ/ብክር አካን ቁ.2099 ላይ እንደተመለከተው የሥራውን (የድርጅቱን) ጥሩት ለመጠሙት የሚያችል ስው ሲለፈንት የሚያስከተሉ ድርጅቱ ልዕም የተገኘ እንደሆነ አጥቃው ለከናፈል የሚባውን የካሳ ለክ ይችች በርተው ለመወሰን እንደሚችሉ ተደንግጻል:: ይህ ሁኔታ ለ.የ.ቁጥር የሚችሉው አካን ለሆነ ወይም አካል መጠን የለደረሰ ለሆነ የሚፈልጉሙ ድርጅቱ ወይም እኩምርው የገዢ ስው የሚፈልጉሙ ድርጅቱ ለተገኘው የሚከፈልውን የካሳ መጠን ይችች ከደረሰው ጉዳት በማሳነስ ለመስት ይችላለ::

ይህ ከለይ በተመለከተው ሁኔታ ይችች ሪፖርት መሠረት በማድረግ ለመስት የተገኘው በተከለፈነት የሚጠየቀውን ወገን የአብት መጠን ማመዘዣን እንደሆነው በተከለፈነት የሚጠየቀውን ወገን ከስ በመከፈል ለደርሰበት የሚችሉውን ጉዳት ማመዘዣን እንደሚገባቸው የፍ/ብክር ቁ. 2099 (2) ያመለከታል::

ለምሳሌ:- ጉዳት የደረሰበት ወገን ታዋቁ ነገዚ በርከታ ሂብትና ገብረት ያለው በሆነ በረሰ ይግሞ ከስ የመከፈል ባዶታ ያለበት ወገን በቀን ሥር የሚተዳደርና አነስተኛ ገበያ ያለው የበዝተ በተሰበ አስተዳደር ከሆነ ወይም በተቋራኒም ዝሳሌውን በኋሻቀምው ሪፖርት መሠረት በማድረግ የሚመለከው ከስ በሁለቱም ሁኔታዎች የተለያየ የካሳ መጠን (ልክ) መሆኑን እንገነዘበለን::

ለ. በበላይ ቴዕዛዝ ምክንያት የሚፈለግ ጥሩት (፩.2100)

የበታች ሙራተኛ የበላይ አለቁውን ስርዓዊ ያልሆነ ወይም አገኘ ወጥ ቴዕዛዝ የፈለጉ እንደሆነ የበታች ሙራተኛ ለፈለጉ ለፈለጉ መሠረት ሁኔታ ነው:: ሆኖም የበታች ሙራተኛ በፊት ለፈለጉ ለፈለጉ በፊት ተዕዛዝ በመፈለጉ ምክንያት በረሰ ስው ላይ ለደረሰው ጉዳት የሚከፍልው ከስ ለቀንበለት ይችላል:: የበታች ሙራተኛ በበላይ አለቁ ቴዕዛዝ ምክንያት ለፈለጉ መሠረት ጥሩት ማመዘዣን ማይነት ማመዘዣን እንዲለባቸው በፍ/ብ/አካን ቁ.2100 ተደንግጻል::

በበላይ ተጀሃዣ ምክንያት የበታች ማረጋገጫ የሚፈልጉ የተፋት ድርጋትን
በተመለከተ ስለ የበላይ ተጀሃዣ በፍ/ብርሃር አካል ቁ.2036 የተደነገውን መሠረታዊ
መርጃ መንግዘብ ያስፈልጋል:: በፍ/ብርሃር ቁ.2036 ላይ የተመለከተው በበላይ አለች
እና የበታች ማረጋገጫ መከከል ያለው ገንኻነት መንግስታዊ (Public Relationship)
ማለትም በአስተዳደር መሰራም በታች ወይም በውጥድር ተቋማት ያለውን
የበላይና የበታች ገንኻነት የሚመለከት ነው:: የበታች ማረጋገጫ የበላይ አለችውን
ቻጀሃዣ አንቀጽ አዋጅ በተለያዩ ተጀሃዣ የሰጠው የበላይ አለች ተጀሃዣ
የመሰጠት ሆኖም ወይም ቅጂት የሰጠው ተጀሃዣ አንቀጽ አዋጅ የመንግሥት ተግባር
መሆኑን እያወቅ ይህን ተጀሃዣ የፈዥሙ የበታች ማረጋገጫ ጥሩትና መሆኑ በፊት
ተደንግጋል::

ሁኔታ ገን የበታች ማረጋገጫ በበላይ አለችው እንዲፈልጉ የቻጀሃዣ ድርጋት አንቀጽ
ውጥነት ያወቀ በሆኔታ በአስተዳደር (መንግስታዊ) ወይም በውጥድር ዓይነትን
ምክንያት ስለተሰጠው ተጀሃዣ ከበላይ አለችው የፈዥሙ ወይም ለመከራከር
የሚይችል ከሆነ፣ ወይም የበታች ማረጋገጫ

ከቻጀሃዣ ወጪ ለሌ ነገር ለማድረግ በማይችልበት ሆኖታ ወሰጥ በመሆኑ የበላይ
አለችውን አንቀጽ አንቀጽ የፈዥሙ ከሆነ ለደርሱ ጥሩትና እይዛልም:: ለምሳሌ:-
የበታች ማረጋገጫ አንቀጽ የፈዥሙ ለቻጀሃዣ በመሰራም ተገል እንደሆነ
(At gun point) ወይም የቻጀሃዣ ለይፈልም ከሥራው እንደማጠረር ጥብቅ ተጀሃዣ
የተሰጠው ከሆነ በፍ/ብርሃር አካል ቁ. 2036 መሠረት የበታች ስራታዊ ለተፈዥሙ-
ድርጋት ጥሩትና ሆኖም እንደማይይገባ መረዳት ይችላል::

ስለሆነም በፍ/ብርሃር አካል ቁ. 2100 መሠረት የበታች ማረጋገጫ የበላይ አለችውን
አንቀጽ የፈዥሙ በመከተል ጥሩት ፈዥም ከተገኘ የበታች ማረጋገጫ ለተገኘው
የሚከፈልውን ክሳ ለመቀነስ በተጀሃዣ ለጠቅመና ተቀባይ መከከል የነበረው ሆኖታዊ
እና የበታች ማረጋገጫውን ስሳቢ (Motives) በሚገባ መንግዘብ ያስፈልጋል::

አ. ይደርሰል ተብሎ ለታሳቢ የሚይችል ጉዳት ቁ.2101

በመሠረቱ ለአንድ የደረሰ ጉዳት መከፈል ያለበት ክሳ ከተገኘ ጉዳ ተመዝግኘ
(ተመጥጥኩ) መሆኑ እንደማይገባ ጉልዕ ነው:: ሆኖም ገን በአያዝናገድ ሆኖታዊ
የተለየ ነገር ለይፈጥም ይችላል:: ለምሳሌ:- እንድ ለደረሰ ጉዳት በተለመወ
ሆኖታዊ 1000 (አንድ ገዢ በር) ክሳ የሚያስከናድ በሆኔታ ለታሳቢ የሚይችል
አጠጣሚ ሆኖታዊ ምክንያት በእርግጥ የደረሰው ጉዳት 10.000 (አሥር ገዢ በር)
ሆና ከተገኘ ይሞት ሲተከና መሠረት በማድረግ ለተገኘው የሚከፈልውን ክሳ መቀነስ

հՀՀԹՀ ՌԲ/Պ/ՀԿ Փ.2101 (1) հՅ ԳՀՅՅՅԱՅ ՔՍԴ ՄՆԺ ՈՐՈՌՈ
ՊԿԱՆԻ ՆՎՐ ԲՈԼՏ ՂԱՅ ՈԼՄԱՅԲԸՆՈՒ ՔՄԱԿԻԼՈՎՆ ՔԱՆՈ:- ՀՀՄԱԼԻՒ:-

* ՈՐՈՌՈ:- ՀՀՅ ՔՄԱԿԻՆ ՀԱՌԻՑԻՑ ՄԿԻՆՈՎՆ ՄՎԳՄ ՈՒՃՎՔ ՈՒ ՀՊՊՈ-
ՀԿՎՈ ԳՄԴՆ ԿՈՒ ՈՒՆ ՈՒՆ ԻԳԻ ԼՄՎԱԾ Ու ԻՐՆ ՈՒՆ ՀԲՄՈ
ՔՆՈՂՈՎ ՀԿՀՆ ՊԼՄԱԴԻՎՈ ՔՄԱԿԻՆՈՎՆ Ու ՈՒԳԻ ՀԿՀՆ ՔՄԱԿԻՆՈՎ ՔՄԱԿԻՆՈՎ Ու
ԿՈՒՐ ՔԸՆ ՈԼԽՈԾ ՔՄԱԿԻՆՈՎ Ու ՈՒԳԻ ՀԿՀՆ ՔՄԱԿԻՆՈՎ ՈՒԳԻ ՔԸՆՈՎ ՈՒԳԻ
(ՔՀԸ ՈՒԳԻ) ՈՄԱԿԻՆՈՎ Ու ԳՄՎ ՈՒԳԻ ԳՈՂՈԾ ԻՐԳՎՄ ՄՎԿ Ո.ՄՆ: ՀՅՈՂՆ
ՈՒԿՊՈՎ ՀՀՅ ՔՀԸ ՈՒԳԻ ՈՒԳԻ ՈՐԳՄ ՄՎԿ ՔՄԱԿՈՎ 500 (ՀՊՈՒՄ ՄՎԿ Ու)
Ո.ՄՆ: ՈՒԳԻ

ՈՒՃՎՈՂՈՎ ԳՄԴՆ ՈՒԳԻ ՀԿՀՆ ՔՄԱԿՈՎ ԿՈ (Ի.ՀԸ) ՀՈՒՄ 500 Ու Ա.ՄՆ
ՀՀՀԹՀ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ԵՖՆԱՅ: ՄՎԳՄ ՊՆ ԲՍ ՐՈՒՋՈՎ ՔՀԸ ՈՒԳԻ ՈՒՃՎՈՎ
ԻՎ.Վ ԺԿԸ ՐՈՒՋՈՎ ՈՒՐ ԵԾԱԿ ՐՈՒՋՈՎ. ՔՄԱԿԻՆՈՎՆ ՀՈՒՄ 5000 (ՀՊՈՒՄ Շ.Ս
Ու) ՔՄԱԿՈՎ ՆՎ:::

ՈՒՃՎԱԿ ԳԵՐԻ ՄՆԺ ՈՒՃՎՈՎ ՔՄԱԿՈՎ ԿՈ ՈՒՃՎՈՂՈՎ ԴՔԻ ԸՆ
ԵՐՊԸ ԻՒՊՈՎ ՄՎԿՄ ԳԵՐԻՎՈՒՄ ՔՄԴՆ ՈՒ ԵՖՆԱՅ: ՈԼՄԵԳՄ ԿՈ
ՔՄԱԿՈՎ ԴՔԻ ՔՈՒՋՈՎ ՀԿ ՐՈՒՃՎՈՎՆ ՄՆԺ ՈՄԱԿՈՎՈՒ ԸՆԸ ՄՎԿՄ
ՈՄԳԸ ՈՒՃՎՈՎ ՔՄԱԿՈՎ ԿՈ ՄՎԿՄ ԳՈՂՈԾ ԵՄԳԱՅ:

ՌԲ/Պ/ՀԿ Փ.2101 ՄՎԿՄ ՈՒԸ ՔԻ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ
ՐՄՎԿ ՖԸՆ ԳՎԿՎԿ ՔՎԿՎԿ ՔԱԼՈՎ ՄՎԿՄ Պ.ՀԿ ՌԲ/Պ/ՀԿ ՀԿ Փ.2101 (2)
ՔՄԱԿՈՎ:

Թ. ՈՒ ՊԳՄՆ ՀՈՒՄ ԵՐՆ (Փ.21020)

ԴՔԻ ՈԼՄՎՀՀՆ ՐՈՒՃՎՈՎ ՈՒՄՆ ՈՒՃՎՈՎ ԳՄՎԿՄ (ԳՄՎՊԿ) ԿՈ
ՀՀՀԹՀ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՔՄԱԿՈՎՈՒՄ ՀԵՄՆՎՄ: ՄՎԳՄ ՊՆ ՈՒՃՎՆ ՄՆԺ
ՈՒՃՎՈՎ ԴՔԻ ՄՎԿՄ ՐՈՒՃՎՈՎ ՄՎ ՐՄՎԿ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ
ՈՐԳՄ ՀՈՒՄ ՄՎԿՄ ՐՄՎԿ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՔՄՎԵՖՆՈՎ ՄՆԺ ՔՎՄՊԱՅ:
ՀՀՀԱԿ ՔԸ ՄՆԺ Ո.ՄՎԿՄ ՔՎՄ ՐՄՎԿ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՀԿ ՐՈՒՃՎՈՎ
ՔԸՆՈՎՆ ՔՎՄՎ ՈՄԱԿՈՎՈՒՄ ՐՄՎԿ ՄՎԿՄ ՄՎԿՄ ՈՄԱԿՈՎ ՈՒԸ ՔՎՄՎ
ՔՎՄՎ ՄՎԿՄ ՀՀՀՈՒՄ ՐԲ/Պ/ՀԿ ՀԿ Փ. 2102 (1) ՔԸՆՈՎ:

- ՆՎՐ ՈՐՈՌՈ:- ՀՀՄԱԼԻՒ:-

*ምስክር:- አበዳለ የተባለ ገለሰብ በግብርና ለሆኑ የሚታደረር ስ.ሆን ለሆውን በራሳ-ትልበት በመሸጋት በዓመት እስከ 20 ከንታል የተለያየ ስብሰዕትን በማጥፊቻት ለበተሰብ የሚሆን ቅለብ በማስተረፈ ቅዱውን ለገበያ በማቅረብ እስከ 7000 (ሰባት ፊ.ሆ በር) ገብ. እንደሚያገኘ ይታወቂል:: አበዳለ በዘህር ሁኔታ ሲይወቱን የሚመራ-ገበዳ ነው እንደዘህርም መጋገት በዘረዘሩው የሰብል ምርት እኩስተንሽን ንርግራም ለመታቀፍ በዝግጅት ለይ እያለ የእኩበዎች ነዋሪ ከሆነው እድም የሚባል ገለሰብ ይር-ብተ኏ጠረ እስመግባባት እድም አበዳለን በፍላ በመደበደብ የእኩል ጉዳት

ስለሆነም አብደለ በእኩልቱንን ርርማው በመታቸው የሚገኘው ጥዃውን ሰላም ስለሚገኘው
የቀረው ማቅረቱ የተረጋገጠ በሆነም በእርግጫነት ገን በእኩልቱንን
የመታቸው እድሉ በመጨረሻው ያባው ገዢ የህን የህል እንዲሆነ ማውቅ አይችልም፡፡
እንዲሆነም እንዲቀድሞው ሥራው መሥራት በማግኘት ወቅት የቀን ሥራታኝ
በመቅጫ ማሳራቱ የተረጋገጠ በሆነም በኋማት ወይም በዚህ ሊያን የህል ቤት
የቀን ሥራታኝ በመቅጫ ለመሰራ እንዲማችል በእርግጫነት መናገር አይችልም፡፡
ስለሆነም ሥራው ለመሥራት የሚያውጥውን ተጨማሪ ወጪ በእርግጫነት ማውቅ
አይችልም፡፡

እንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ሲያጠጥም በእርግማችነት ካሳውን ማስላት እስቶርዎ ወይም
የሚረቻል ይሆናል:: ስለሆነም በእካባቢው ሁኔታዎች በመነሳት እንደ እንደ አብደለ
ያለ ገበያ በእከራቸንሽን በታችና ከቀድሞው መርቱና ገበያ እንዲር ለያገኘ
የሚችሉውን ተጨማሪ ገበያ በመገመት የከሳ መጠኑን በርተዕስ መውሰን ተገበ
ይሆናል:: ለቃን ሙራተኛ የሚያውጣውንም ተጨማሪ ወጪ በእንደ ወር ወሰኑ
ለሰሳት ወይም ለእምነት ቅን የቃን ሙራተኛ ለተዋሪ ይችላል:: በሚል ግምት
በመነሳት ለቃን ሙራተኛ የሚከፈልውን የእካባቢ ለምድ መሠረት በማድረግ በግምት
ርተዕስ መሠረት በማድረግ የቅሳውን መጠን ማስላት ተገበ ይሆናል::

ከሰውን በእርግጋዊነት ማስላት ባልተታለበት ሆኑታ የሚመለድ አማራር የካሳ አውሳሪን መንገድ መሆኑን መንገዴበ

የሰፈራዊል::

iii. አስፈላጊ ሆኑታ (Necessity) (ቁ.2103)

አንድ ስው በሌላ ስው ገበረት ላይ ጉዳት ያደረሰው በጥሩት አድርጋው ላይምን ሂሳብ ለማድረግ ወይም ሌሎች ስው ከገዳታ ወይም ከድንጋጌዎች አድራሻ ለማድረግ ሌሎች ጉዳት አድርሰ ከሆነ በዘጋጀ ምክንያት በንብረቱ ላይ ጉዳት ለደረሰበት ተተክ የሚከፈልው ክሳ ከገዳታ፣ ወር ተመዝግበ ላይምን በርቻው መሆኑን እንዲሙሉዋው የፌ/ቤት አንቀጽ ፲፻፳፩ ዓይነት::

ስለሁኔም በዘጋጀ ድንጋጌ ሪፖርት መሰረት በማድረግ መወሰን ለፊቃቻ ምርመራ የተሰጠ ላይምን ግዢታ (Mandatiriy) ነው:: በመሆኑም በተገኘቸው ላይ ከደረሰው የገዳታ ለክ የነስ ክሳ እንዲከፈል የሚመለን ይሆናል::

ii. የተቀባዩ ወራታች ሲከፈነት

በፌ/ቤት አንቀጽ ፲፻፱-፲፻፲፯ የተመለከተት ሆኑታው የመንግሥት ወራታች፣ የግል ደርጅት ወራታች ወይም በሌላ ተቀጥሮ የሚሰራ ወራታች ለመፈጸም በሚሰራበት ገዢ ጥሩት ከፈዕመና በጥሩቱም በሌላ ስው ላይ ጉዳት አድርሰ ከሆነ ወራታችው ለተገኘው የሚከፍልውን ክሳ በሙሉ ወይም በከፈል ቅጣዬ ደርጅት ወይም ስው እንዲከፈል ያቃቻ ለመሰኑ እንዲሙሉለ የፌ/ቤት አንቀጽ ፲፻፱ (1) ላይ ተመለከቸል::

ስለሁኔም እንደ ተቀባዩ ወራታች ለመፈጸም በሚሰራበት ወቅት በሌላ ስው ላይ ጉዳት አድርሰ ከሆነ የሰራተኞችን የጥሩት ደርጅት ከባድነት ይረዳ እና ወራታችው የጥሩት ደርጋችን የፈዕመው ከተሰጠው ሲሆ አብልው በመሰራቱ ምክንያት መሆኑን አለመሆኑን በማመዝግበ ሲራታችውን ከከሳ ከፍያ መሆኑ በሙሉ ነፃ ማድረግ ወይም ከፍለኛ ባቃ እንዲከፈል መወሰን እንዲሙሉ የፌ/ቤት አንቀጽ ፲፻፱ (2) ድንጋጌ መንገዴበ ይችላል::

4.2. ለእኩልና ጉዳት የከሳ እኩዕራል ለመግኘት (Modes and Extent of Compensation for Moral Damage)

አንድ ተካኝ ለደረሰበት ጥሩት በገንዘብ ላይ ወይም በገንዘብ ለጠመት የሚችል
ጥሩት ባይደርሰበትም፡ ለደረሰበት የከለና ጥሩት ማለት ለደረሰበት አለን፡
በስዕምት፡ አፍረት ወይም የሰማት መካከት ክሳ ለከራለው እንደማችል
በፋ/በሐር አገ ቁ. 2105 እኔ ተመልከቻ፡፡

እንዲን ተመዝግኝ ወይም ተመዘዋኝ ነው የይባልም ለአለና ጥናት የገንዘብ ክሳ
እንደሚከፈል በፌ/ብ/ሕግ ቁ. 2105 (2) ላይ ተገልጻል::

ስላለሁም በፌ/ብ/ሕርር ስት ቁ. 2105 ድንጋጌ መረዳት የሚታወች

1ኛ:- ለአለና ጥናት የገንዘብ ክሳ የሚከፈልው በአገት ለተመለከቱ የገኘት

ዓይነቶች በቋ ነው መባለ ለአለና ጥናት የገንዘብ ክሳ መከፈል ሌሎች

ሁኔታ እንደ አጠቃላይ ድንጋጌ ያለመሆኑን መረዳት ይችላል::

2ኛ. የአለና ጥናት ክሳ በገንዘብ በቋ የሚከፈል ስይምን በሌሎች አማራጭዎች

ማለትም ከገንዘብ ክፍያ ወጪ ባለት እንደ አጥፏው ተካክዎን ይቀርቡ

እንዲጠይቄ በማድረግ ዓይነት የአለና ጥናትን ለመከሰ እንደማችል

መገንዘብ ይችላል::

በፌትሐ በሕርር ስት ቁጥር 2105 /1/ ላይ እንደተመለከተው የአለና ጥናት ክማ
የሚያስከፍልው በጥሩት ለተጨሻው ጥናት ነው:: በፌትሐ በሕርር ስት ቁጥር 2106
እስከ 2115 የአለና ጥናት ክማ ያስከፍልለ ተብሎ የተደኝነት ጥናቶች ሁሉ በጥሩት
የሚፈልጋው ዓይነት:: ሰላለሁ ተሩት ላይ በተመመረተ ጥናት እንደ ተሩት ሲደና
የሚፈርስ የአለና ጥናት ክማን ለመከፈል እንደገኝም በሉ ወሰናል::

የፈጸመ ተቀባይ ቅ/ቤት በፌትሐ በሕርር ይግባኝ መዘገበ ቁጥር 480/88 ላይ
በቀረበበት ጥናይ ላይ የእንደ መከና ባለበት ተሩት ሲደናበት የንብረቱ ባለበት
በመሆኑ በቋ የአገልግሎት አለበት ባለ አገት በመወሰኑ በቋ እንደ ተሩት በመፈልጋው
ምክንያት ሰላለሁን የአለና ጥናት ክማን ለመከፈል እንደገኝም በሉ ወሰናል::

- በእትወቃያ የፌ/ብ/ሕርር ስት መመረተ ለተካክ የሚከፈልው የአለና ጥናት ክሳ ኮ1000
(እንደ ሂሳ በር) መብለጥ እንደለለበት በፌ/ብ/ሕርር ስት ቁ. 2116 (3) ላይ
ተደንግጋል::

- ለአዲና ጉዳት የሚከፈልው የገንዘብ ካሳ የሚወስኑው ስትዕናን መሠረት በማድረግ መሆኑ በፍ/ብርሃን አካን ክፍ. 2106-2115 ይንጋጌች መረዳት ይችላል::

4.3. በሌላ እኩልን የመከሰ ሥርዓት

ለተገኘ የሚከፈል የካሳ ለክ የሚወስኑው የደረሰበትን ጉዳት በማመሬን ከገዳቱ የር ተመዝግኝ የሆነ ጉንዘብ እንዲከፈልው በመወሰን መሆኑን ተመልከተናል:: በሌላ በኋላ በተገኘው ላይ የደረሰውን ጉዳት በተከከለ ለመገመት የማይችል በሆነ ገዢ በርተወ የካሳውን ለክ መወሰን እንደማችልም ተመልከተናል::

ተገኘ ለደረሰበት ጉዳት የገንዘብ ካሳ እንዲያገኘ ከመወሰን ለሌም በሌሎች እማራጭዎች ጉዳቱን መከሰ እንደማችል በፍ/ብርሃን አካን ክፍ. 2118-2123 ይንጋጌች ተመልከቸል:: እነዚህም::

I. የተወስኑት ነገር (ዶቃ) ለሰጠመለሰ (Restitution), ቁ.2118

ከዚ እግባብ ወጪ የተወስኑት ዕቃ ለባለመብቱ ወይም ለባለንብረቱ እንዲመለሰ በመወሰን ታቦረቱ ያለ እግባብ የተወስኑት ተገኘ እንዲከሰ ማድረግ ይችላል:: ያለ እግባብ የተወስኑ ታቦረት ለተገኘው እንዲመለሰ የሚወስኑው የተወስኑት ዕቃ በቻ እንዲመለሰ በማል ልይሆን ይህ የተወስኑት ዕቃ ያሱራቸው ተቀባዩትም ውጤም ለተገኘው እንዲመለሰ በማድረግ ነው::

የለ እግባብ የወስኑት ዕቃ እንዲመለሰ የተወስኑት ለው ዕቃውን እጥፋቶት ካሆን የዕቃውን ማጣት መከሰል እንዲሰበት በአገኘ ተመልከቸል:: ዕቃውን እንዲመለሰ የተወስኑት ለው ዕቃው ከእቅም በለይ በሆነ ችግል ምክንያት መቋቋიቸል በማለት የሚያቀርቡው መከለከያ ወይም ተቁወጥም ተቀባዩት የሌላው መሆኑም በአገኘ ተመልከቸል::

ለምሳሌ:- በተገኘው ያለእግባብ የተወስኑት ታቦረት «ለም» ሲሆን ለሚ በወሰኑ እና በቻ በቻ ወልደ ካሆን ለሚ ለባለመብቱ እንዲታመለሰ ለወሰን ከነ ጥቸው ቅምር ነው::

ሁኔም ለሚን እንዲመለሰ የተወስኑት ለው ለሚን ሪሳ በንድ ባቀበበት ወቂት ለለም የሚበት እና ለመሳሰሉት ያወጣውን ወጪ የመጠየቁ መብት እንዲሰው ማስተጥ ያለእግባብ ለሰጠበለዥ በተመለከቱ ይንጋጌች መሠረት ባለቤሙ ተግባሩ እንዲከፈልው መጠየቁ እንደማችል በፍ/ብርሃን አካን ክፍ. 2118 ተደንግጋል::

II. በአድነቱ ስልመተኩት (Reparation) ቁ.2119

የተገኘው ንብረት የተበለሰ ወይም የተገኘ ካሸነ ለተዳደሩ ፖስራ የሆኑ ለው በበለሰው ንብረት ምትኩ ለሌ እንዲታካ ወይም በተባለው ንብረት ለይ የደረሰው ጉዳት የሚጠገና ወይም የሚታደሰ ካሸነው ለተዳደሩ ፖስራ የሆኑው ለው መሳሪያ ይችላል እና የሚከፈል እንዲያደርግ ይመስጠቃል::

ሁኔም ተገኘው የተበለሰበትን ዕቂ በራሱ ወጪ በሌላ ተከታ ካሸነ ወይም በራሱ ወጪ አስተዋዣ (አድራሻ) ካሸነ ለተዳደሩ ፖስራ የሆኑው መንግሥት ለተገኘው እንዲታካለት ይመስናል::

ሁኔም ጥን ለተባለው ዕቂ መበለሰት ወይም መገኘት ፖስራ የሆኑው መንግሥት በሆኑ ገዢ የተበለሰውን ንብረት እንዲታካ ለመስጠት እንደማይቻል በስተት ለይ የተመለከተ ስሆን በመንግሥት ለይ የሚመስኑው የዕቃውን ግምት እንዲከፍል በቋ ነው::

III. ስልክበርና ስልመልካም ኮፍ (Remedial publication) ቁ.2120

የሌላውን ለው ካብር ወይም መልካም ኮፍ የሚገኘ ተግባር ሲፈጥሬ ስልጋዊ ፖስራ የሆኑው መንግሥት የተገኘው መልካም ኮፍ ወይም ካብር ለመመለስ በራሱ ወጪ የሆኑው ማይኝ ማሳታፊውቋ እንዲገልፅ እንዲቀፍ እንደያደርግ ይችቷ ለያዘት እንደማቻሉ ተደንግጋል:: ለሥም ማጥሩት ፖስራ የሆኑው መንግሥት የተገኘው መልካም ኮፍ ወይም ካብር እንዲመለስ በማሳታፊውቋ እንዲገልፅ የሚከተሉ ነገር በተገኘው ለይ ለደረሰው ጉዳት የገንዘብ ካሳ እንዲከፈልው ከሚመስኑው በተጨማሪነት ስሆን ይችላል::

ስለ መልካም ኮፍ ወይም ካብር በተመለከተ በፍ/ብ/ሕግ ቁ.2120 እና 2049 መከከል ያለው መሠረታዊ ልያነት በማግኘት መገንዘብ ያስፈልጋል::

IV. ማስጠናቁቄያዎች (የማገጃ ተዕዛዝ) (Injunction) ቁ.2121

እንዲገድ ይርጋቶች በባከራይች እንዲቁሙ ካልተደረገ በቀር የሚይርስውን ጉዳት መከከል ወይም ማሳቀም እያይልም:: ለምሳሌ:- የሌላውን ለው ይጋበር መባቢ፣ አዋጅ ገጽችን ማድረግ፣ የሌላ ለው መብት በሆኑ የገንዘብ ምልክት መጠቀም እና የመሰስለት ይርጋቶች እንዲቁሙ ካልተደረገ በቀር ለተገኘው መኖትኩ ለይሆን ይችላል::

ስለሆነው ጉዳት የሚያመጣ ነገር እንዲቆስራ በመስራት ለይ ካለው ይርጋቱ እንዲቁም ወደፊትም ይርጋቱን እንዲያደርግም ይችቷ የማገጃ ተዕዛዝ ለሰጠ እንደማቻሉ በፍ/ብ/ቀ.2121 ተደንግጋል::

ስለሆነው ይችቷ የማገጃ ተዕዛዝ የሚሰጠት ይርጋቱ ጉዳት የሚያመጣ

መሆኑን በሚገባ ስራውና ይህ ይደርሳል ተብሎ የሚታሰበው ጉዳት በባክሮው በግዢዘዣ የሚያከለ ዓይነት መሆኑ ስራጋጥና ነው::

4.4 በዚል አገኝ ክወል ወጪ የከሳሽ አስተላ

ከዚል ወጪ ለማረጋገጫ ጉዳት ዘላፊነት በፍትሬብዴር አካ ቁጥር 2090 /1/ እና 2091 መሰረት ክሳሽ ተመዝግቷል የሆነ የገንዘብ መጠን ነው:: የተገኘው የገዳታ መጠን ተሰላቶ ከታወቂ በእኔ በአገልግሎት መጠን መመሪት ተገኘው ጉዳቱን በሚመጣን ወይም ተመዝግቷል በሆነ ክሳሽ ይከሳሽ ማለት ነው::

ይህ የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት ክወል ወጪ አካ ወሰኑ መሰረታዊ የከሳሽ ስሌት ሲሆን ለየ በሆነ ሆኖታ በፍትሬብዴር አካ ቁጥር 2098 /1/ መሰረት የድረሰው ጉዳት በተበዳደር ክፍል ጥሩት ከሆነ ክሳሽ የገዳታ ተመዝግቷል ሲሆም በከፈል ባቻ ነው:: በተመሳሳይ ሆኖታው በፍትሬብዴር አካ ከቀጥር 2099 እስከ 2103 የተቀመጫ ሆኖታው ስ/ቤት የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት መጠን በሙሉዋቅ ሆኖታው የሚያመለከቱትን እነዚህ ክሳሽ በርሃኑ መወሰን ይችላል::

በዚል አካ ወሰኑ ወል ባለሙያዎም ለማረጋገጫ ጉዳት የከሳሽ ስሌት ክወል ወጪ አካ ወሰኑ ወሰኑ ል/ቤት የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት መጠን በፍትሬብዴር አካ ቁጥር 1790 /2/ ስር ተመልከቸል:: ይህ የሚያሳይው የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት መጠን በዚል አካ ወሰኑ ወጪ አካ ወሰኑ ል/ቤት የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት መጠን በዚል አካ ወሰኑ ወጪ አካ ወሰኑ ል/ቤት የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት መጠን ለየ ሆኖታ መሆኑን መረዳት ይችላል::

በፍትሬብዴር አካ ቁጥር 1779 /1/ ስር ይግሞ ወል ባለሙያዎም የሚያደርግ ክሳሽ የሚታሰበው እስተዋይ እኩምር ያለው ስው ወል ባለሙያዎሙ ይደርሳል ባለው በሚገምተው እስተያየት ለሽ መሆኑን ተደንግጋል:: ይህ እስተዋይ እኩምር ያለው ስው እስተያየት የወል ክሳሽ ስሌት እነዚህ ል/ቤት ተመቀባወ የገዳታና ክሳሽ ተመዝግቷኑት መጠን ለየ ሆኖታ መሆኑን መረዳት ይችላል::

ነር ግን በፍትሬብዴር አካ ቁጥር 1800 ስር ባለሙያዎም በባለጥንዘበ ላይ የድረሰው ጉዳት ገዢተኛ መሆኑን ክሳሽ እና በፍትሬብዴር አካ ቁጥር 1801 /1/ መመሪት በባለጥንዘበ ወል ለማረጋገጫ ጉዳቱን ይበልጥ የሚያከበደትን ለየ ለየ ምክንያቶች ለባለዕክወ እስቀድሞ ያለቸው እንደሆነ ወይም በንዑስ ቁጥር 2 ስር ባለሙያዎሙ ለመገዳታ ስራ ባደረገው ነር ወይም ጉልህ በሆነ ተፈተኝነት ወይም ክሳሽ በሆነ ጥሩት ምክንያቶች ከሆነ የሚከራልው ክማራ የሚታሰበው እስተዋይ እኩምር ያለው

ሰው በማንኛውም አስተያየት ፈይይን በደረሰው እርግጻች ጉዳት ላኩ ነው፡፡ ይህ
የወል አለመፈዕም ከሳሽ ሰላት ድግሞ ወደ መሸመራቶው የገኘትና ክሳ ተመዝግኑት
መርህ ይመልከናል፡፡ ሰላሁ በፍትሬክበዎች ሲባን ቁጥር 1800 እና 1801 አነጋገር
ንቀቃች ወይም ከፍተኛ ጉዳት ከተረጋገጧ ክማው በዘሮ በተረጋገጧው ጉዳት ላኩ
ወይም ተመዝግኑ ተደርጋው ይሰላል፡፡ ከዚህ ወጪው በዚህ ሁኔታ ወል ባለመፈዕም
የሚከፈልው ከሳሽ የሚታሰበው አስተዋጅ አለምሮ ያለው ሰው ወል ባለመፈዕሙ
ይደርሳል በለው በማንኛውም አስተያየት ላኩ ይሆናል ማለት ነው፡፡

የወንጀል ተመቋቃችና የካሳ ጥያቄ

በወንጀልም ሆነ ወንጀል ባለሁና ድርጋት ከወል ወጪው የዚህ ጉዳት የደረሰበት
ሰው ለደረሰበት ጉዳት የካሳ ጥያቄውን ከወል ወጪው ሲባን ድንጋጌዎች ሌይ
በመመስረት ማቅረብ ይችላል፡፡ የካሳ ጥያቄውም የፍትሬክበዎች ጥያቄ
ከመሆኑ የተነሳ የሚቀርቡው የፍትሬክበዎችን ጉዳይኝነት ለማየት ሰልጣን
ለተሰጠው ፍርድበት ነው፡፡

ነገር ገን ከዚህ በተለያ ሁኔታ በወንጀል ተቋት ምክንያት ጉዳት የደረሰበት
ሰው በወንጀልና መቅጫ ሰነዶርዎት ሲባን ከቅጥር 154 እስከ 159 ባለት
ድንጋጌዎች መስረት የካሳ ጥያቄውን ከወንጀል ከስ ወር የወንጀል ከስን እያያ
ለለው ቅ/ቤት አቅርቦ እንዲታይለት ማድረግ ይችላል፡፡

ከወንጀልና መቅጫ ሰነዶርዎት ሲባን ድንጋጌዎች ለመረዳት እንዲሸጊቷልው
የካሳ ጥያቄው ከወንጀል ከስ ወር እንዲቀርብ የተፈቀደበት ምክንያት
በወንጀል ተቋት ምክንያት ጉዳት የደረሰበት ሰው ለተጨማሪ ወጪ ለይደረግ
ለምሳሌ የቆኝነት ከፍያ ከወንጀል ምስክርና ተጨማሪ ከልሁና በስተዋር
የመጥረያ ከፍያ ስይከፍል የካሳ ጥያቄው በፍተነት ቤይቶ ወጪና እንዲያገኙ
ነው፡፡ /የወ/መ/ሥ/ሥ/እ/፩. 154ና 159 /.

ይህ የካሳ ጥያቄ ሰነዶርዎት በወንጀል ተመቋቃች ተቋም የተቀመጫ ከሆኑም
በወንጀል ተቋት ምክንያት ጉዳት የሚያጠበቅው ሰው የካሳ ጥያቄአቶውን
ለየበቃ ለፍትሬክበዎች ችሎት ማቅረብ እንዲ ከወንጀል ከስ ወር እያደለው

የወንጀለን ከስ ለማያወች ቅልጻት ማቅረብ በስራ ገዢ እምጣዣም
እሌተለመዶም::

የወርሱ ጥያቄዎች

1. የፌዴራል መቅላይ ፍ/ቤት በመዝገበ ቁጥር 12667 ገዢ በመከና ግዢ ተ የ13 ዓመት ለቃድ የሞተባት እናት ለቃድ በአይወት እያለ እየተገለካልኝ ይህንና ቅረቡ እየሰጠ ገዢ ያስተኞች ነበር:: እሁን ይህ የልቃ እርዳታና ገዢ ስለቀረበኝ ክሬ ይከፈልኝ በላ የቀረበዎች ጥያቄ ሙሉ ለቃድ ከወሰኝ እናቱ እርዳታ የሚፈልግ ታክን አዋጅ ከው እንደ እናቱን ለማስተዳደር የሚችል እየደለም በማለት ጥያቄዎን ወርሱ እናርቋል::

መልማቶች የፍ/ቤቱን ወርሱ ከወሰኝ በተለምኑ በሀገራችን ለቃድ በበተሰብ ወሰጥ ክሳቶ የሚሸፍ ይርሱ እንዲት ትግማማግለችሁ?

2 የፌዴራል መቅላይ ፍ/ቤት ስበር ሰማ ቅልጻት በመዝገበ ቁጥር 1128 የ9 ዓመት አዋጅ በመከና ተገዢታ በእግዚህ በእኔ ገዢ ቁጥር የአካላ ጉዳት ስለደረሰ በአካና ጥማዘጋጀ በቀረበ የክሬ ከስ ገዢ በሰጠው ወርሱ በአካና መገዢት እሁን የቀረ ገዢ በይኖርም አካና ወደፊት መለ አካላ እንዲስው ስው ሰርታም ሆነ ተጀሩ ንርዋን ለማሽኑና የኅበራት እቅም በእኔ የሚቀንስ ስለሆነ ይህ ጉዳት ይግባኝ ምን ያህል ለሆነ እንዲጠኑ ማውቀ አስተኛው ስለሆነ በማለት የወደፊት ጉዳት ክሬን በርተሰ ለአካና ወሰናል::በወርሱ እግባባነት ገዢ ተወያዙበት

3 በሌላ ፍ/ቤት በቀረበ የወደፊት ጉዳት ክሬ ጥያቄ የከለቃ ተማሪ የሆነ ለቃድ በመከና ግዢ ተ የሞተችባቸው በተሰብ ይህ ለቃድው ትምህርቱን መርሱ ጥሩ ለሆነ ገዢ በመስማራት ለመራቸው የሚችል ስለሆነ እሁን ግን ይህ ስለቀረበቸው ክሬ ታስቦ እንዲከፈልቸው መያዙል::

መልማቶች ለዘመ ጥያቄ እግባባነት ያለውን ምክንያት በመስንዘር የወርሱ እስተያየት ለመብት::

4. ለፊልግዕስ በቅላይ ፎ/ቤት በመዝገበ ቁ.19338 ላይ በቀረበ ጉዳይ አመልካች በመጀመሪያ
ቦምዕራብ ወለጋ በን ከኖተኛ ፎ/ቤት በተከሳሽ(ተጠረ) ላይ በቀረበዎች ከነ ተከሳሽ በደረሰባባሽ
ድብዳቤ ቅጽ አይኔ የጠሩ ሌ.ሆን በአይኔ ላይ የደረሰውን ጉዳት በህክምና ለመከታተል ከሚረደች
አንድ ስው ወር በመሆን ወደ እኩል አበባ ስንመለሰለ ለትራንስፖርት በር 2950.90
ለሆነተቻልና ለመድረሻነት በር 363.16 ለሰው ሲሆን አይኔ ማስተካየኝ ለመነሻር በር 415.00
ለሞጣ ለአልጋና ለታክስ በር 8100.00 ወጪ የጥራል ከነ በር 1000.00 ይከፈልኝ
በተጨማሪም ዓይኔ ለጠሩ 10ኛ ከፍል የደረሰባባሽ ዕድሜው 20 ዓመት የነበረ ሌ.ሆን በገዳታ
ምክንያት ተዋሁርቱን በማቋረጋጭ የመንግስት ሲሆተኛ የመሆን ፍላትና እውን ሌ.ሆን በለመቻል
ዓይኔ ባይታወር የጋ በትንሽ በውር በር 120 በማግኘት የመንግስት ሲሆን እስከ 55 ዓመት
በስራ 35 ዓመት በስራ ላይ እቅድ የነበረ በመሆኑ ይህም ሌ.ስላ 120x12x35= በር 40,000.00
በለማሆን በአጠቃላይ በር 50,830.56 ካውጭና ክሳሽ ወር ይከፈልኝ በለ ክሳሽ::

የዘመኑ ፎ/ቤትም የግራ ቅጽን ከርከር በመመልከት ከሳሽ በደረሰባባሽ ዓይኔ አንድ አይኙን ያጣች
ስለሆነና አንድ ዓይኔ ያለው ስው ሁሉት ዓይኔ ከለው ስው ወር እኩል የመስራት ችሎታ
አንድማይደኞው ይታወናል በማለት ከሳሽ ጉዳቱ ሌ.ሆርስ ዕድሜው 27 ዓመት የነበረ ሌ.ሆን ጉዳቱ
በደረሰሰባባሽ የጋ በቅን በር 4 በውር በር 120 በዓመት በር 1440.00 ማግኘት ተቋጠለች ከሳሽ
እስከ 50 ዓመት ያረጋ ተዋራለች ተብሎ ለለማገመት በአጠቃላይ በር 41,760.00 ገቢ ተገኘ
ነበረ::

ይህንና በደረሰባባሽ ጉዳት ማክንያት 40% የመስራት አቅሙ የቀነስ ሲለሆነ ይህም ሌ.ስላ
በር 16,800.57 ሲለማሆን የጥራል ከነ በር 1000.00 መያወር በር 17,800.00፡ ለመድረሻነት
መግኘት በር 363.05 ለመነሻር በር 415.40 ለትራንስፖርት በር 1060.30 በአይኔ አበባ ባይታ
የከልጋ የሞጣና የታክስ ከሳሽና ሂደታን መያወር በር 1740.00 በአጠቃላይ በር 21,378.92
ተከሳሽ ለከሳሽ ይከፈል በለ ወስናል::

ተከሳሽ በውሳኔው ቴር በመስተኛ ለአጠቃላይ በቅላይ ፎ/ቤት ይግባኝን በያቀርብም ፎ/ቤቱ
ይግባኝን ለይቀበለው ቁርቷል::

ተከሳሽ ይህንን ጉዳይ ለአጠቃላይ በቅላይ ፎ/ቤት ላበር ሌማ ችሎት ሌ.ያቀርብ ላበር ሌማ
ችሎቱ ከሳሽ በአንድ አይኙ መጥሩት ማክንያት ሲረታ ገቢ ለማግኘት የሚከለከለት ባለመሆኑ የስር
ፌ/ቤቶች የወደፊት ጉዳት ከነ ለከፈልባት ይገባል በማለት የሰጠት ወሰኑ ከፌ/ቤት/ፌ/ቤት/ፌ/ቤት/ፌ/ቤት/ፌ/ቤት
አካይ ተጠሪ አይደለም በማለት በዘመኑ ሂደት የተወስኑውን የካሳ ከፍድ በመሻር ለክምናውን

ለመከታተል ከኩሽ የወጣችውን ወጪና የጥራራ ከኩሽ በተመለከተ እንዲከፈልጋት የተወስኑውን ውሳኔ እኩንቃል::

ውሳኔውን በመቋዎም የብር ከኩሽ(አመልካች) ጉዳይን ለፈጸሙ መቀበያ ፍ/ቤት ለቦር ስሜ ቅሬት ለታችርብ ቅሬቱም አመልካች በደረሰባባት የአንድ አይን መጥሩት ምክንያት መለያ ለመፈልጋት ቅሬታዋን አጥቃለት ማይናልም ከኩ ከደረሰው ጉዳት ወር እኩል ሆኖ መመዘዣን አለበት ለባል በእጣቋለይ የመፈልጋት ቤይል ቅነስ (General utility) ወር ተገናዘዣ እንዲ ካላየ የመፈልጋት ቤይል ቅነስ (special utility) ወር ተገናዘዣ ባለመሆኑ አመልካች እኩ አይደን ማጣሪ በወደፊት አይወቻ የገቢ መጠን መቀነስ ባይሰነትልም እኩናን በእጣቋለይ እኩ ለው ለመኖር በእያንዳንዱ የእለት አይወቻና እንቅስቃሴ ላይ ጉዳት መጽሑፍ ምክንያቶች እርግጹታነት (Reasonable certainty) ይለው በመሆኑ ከኩሽ መወሰኑ ካቁጥር 2091 እና 2092 ዓንጻዣም እኩና መወሰኑ አግባብነት ይኖራቁል:: ጉዳት የደረሰባባት ወገን የደረሰባባትን ጉዳት ልክኩ ጉዳት አድራሻ ከኩ በመከራል ሌገድ ያለበትን ግዢታ ማስረዳት እንደለበት በፌ/ቤት/ክ/ቁ/2141 ላይ የተመለከተ በመንም ተነሱው ጉዳት የደረሰባባት መሆኑን አረጋግጣ ነገር ጥን የከለውን መጠን ለመጠ዗ አነቶርር ሆኖ በሚያገጥም ዘዴ በቁጥር 2102 መሰረት ይሞት የከለውን መጠን በርትሮ ለመወሰን ለልማን የተሰጠው ለለሁን የምዕራብ ወላጊ በን ከፍተኛ ፍ/ቤት የከለውን መጠን በርትሮ መወሰኑ የእርማያ መቀበያ ፍ/ቤትም ይህንን ማሻሻለ አግባብነት ያለው ነው በማለት ለአመልካች የወደፊት ከኩ ለኩል አይታባም ተብሎ የተወስኑውን የእርማያ መቀበያ ፍ/ቤት ለቦር ስሜ ቅሬት ውሳኔ እኩንቃል::

- በየደረሰቂው ለለት ፍ/ቤቶች የተሰጠትን ውሳኔውን በመመልከት የትናው ውሳኔ ሆኖን በአገባቡ የተከተለ ይመሰላቸዋል? በምክንያት በማስደርግ እብራራ.
- የምዕራብ ወላጊ በን ከፍተኛ ፍ/ቤት ከኩሽ(አመልካች) 50 ዓመት ለትናው ተቁላለች ለለ ያስቀመጣው ምንን ምክንያት በማድረግ ነው?
- የምዕራብ ወላጊ በን ከፍተኛ ፍ/ቤት በአመልካች ላይ 40% የእኩል ጉዳት ይጠበኝታል የሚለውን ማስረጃ በቀጥታ ከገቢ ወር በማገኘች የወደፊት የአመልካች ገቢ በዘመኑ መጠን ይቀናሳል ለለ ያስቀመጣው ለለት ተከከለ ነው በለታሁ ተምኑለችሁ? የህናዊ በርድ የሚመለከው የእኩል ጉዳለት መጠናና የተነሱው የመፈልጋት አቀም እኩኖት ይዘመዳል?

5. በአንድ ፍ/ቤት በቀረበ ሌላ ጉዳይ ይግባኝ ባለቤቱ በመከና እና, የአካል ጉዳት ስለደረሰባት ባል እኩን ለማስታወሻ ሲከታ ቤት በተመለከከብት ወቅት በንግድ ስራው ላይ በመስማርት በየቀኑ አገኘ የነበረው ገቢ ስለቀረበኝ ይከፈልኝ ባለው ለባለቤቱ ጉዳት ዘላው በሆነው ለው ላይ ካሳ እቅርቃል::
- የደረሰው እና, የተጠየቀው ካሳ ታንተነት አለው? ይብሩ::
6. ወ/ሮ አለማች፣ የ40 ዓመት ሲት በግል የዕስኬት ሥራ ይርቃት በታይታለትነት ተቀጥሮ በመስራት በወር 500 (አምስት መቶ በር) ይግባኝ ይከፈልታል:: ወ/ሮ አለማች ከሥራ ወደ ቤት በእግዚ በመንግዘት ላይ እያለት የከፍ እንግዲ ጽጋረት የሆነ መከና ወ/ሮ አለማችን ጉዢቶ የወ/ሮ አለማች የቀኝ እና መከል ማት ከፋሽ ተግድቶ እንዲቆረጥ ተደረጋል:: በዚህም ለበያ ወ/ሮ አለማች በታይታለትነት ሥራ (ሞያ) መቀበል አልቻቸዋል::

v. ለው/ሮ አለማች የሚከፈልት የገዳት ካሳ እንደሸት ይሰላል?

ለ. ለው/ሮ አለማች የሚከፈልት የገዳት ካሳ 100% ጉዳት እንደደረሰባት ለው ተቀጥሮ ይከፈልት የነበረው ይግባኝ እና እድሜው ተዘዝዝሱ በ100% ጉዳት ነው? ወይም የሚገኘው እንደ ጥሩ በመቆረጂ በታይታለትነት ቅዱ መቀበል ባትቸልም በለላ ሥራ የመስማርት እና ለሳት መሆኑ መገኘዎዱ ይኖርበታል? ይብሩ!

7. አንድ የ 8 ዓመት ተቆጂ ልጅ የመከና እና, ይርከባት አንድ አይሁ ላይ ጉዳት

ይርከባት በጠና በፍ/ብክር አካን ቁ.2092 መሠረት የወደፊት ጉዳት ካሳ መጠየቁ ይችላል:: ወይ?

- በፍ/ብክር አካን ቁ.2092ገዳቱ የተረጋገጠ ለሆን ... የሚለው አካን በፍ/ብክር ቁ.2102 ይንጋኝ ይርከባት ይዘመዋል?

8. በፍ/ብክር አካን ቁ.2095 መሠረት ለጥቅት እና, ካሳ የሚከፈልው የሚገኘው ወይም

መተዳደሪያን በመስጠት እንደሚፈጸግው መረጃ መልክና ዓይነት መሆኑ ተደንግጋል::

ሆኖም ጥን በእትወቂያ ፍ/ቤቶች ለጥቅት እና, የሚከፈልው ካሳ በጠረጃ መልክና ዓይነት

ሳይም በአንድ ገዢ የተወስኑ ገዢዎን (Lump sum) ለተተክሱም እንዲከፈል በማዘዝ

(በመስቀል) ነው::

5. በጠረቃቸ መልክ እና ዓይነት የተዳደሪ ካሳው እንዲከፈል ማቅረብ

ከተገኘው እና ከከሳው ከፍቀ እንዲር ያለው መቀሚቻና ጉዳት

አበራር?

ለ. የእትዮጵያ ፍ/ቤቶች ለማት አድራሻ የተዳደሪ ካሳ አከፋፈል ነው

በዚህ ከተመለከተው ለመግኘት ወጪ በአንድ ገዢ የተወሰነ ጉባኤ

(Lump sum) እንዲከፈል የሚመለከት ለምን ይመስላማል?

9. በፍ/ብርር አካል ቁ.2116 (3) መሠረት የአሉና ጉዳት ካሳ በማናቸውም

ግብኝም ከ1000 (አንድ ስ.ህ በር) የበለጠ ለመን እንዲማይችል

ተደንግጋል:: የአሉና ጉዳት ካሳ መያቄው ከአንድ ሰው በላይ በሁኔታ ገዢ

አእምሮንም እስከ 1000 (አንድ ስ.ህ በር) እንዲከፈልቸው መወሰን

ይችላል? ለምን?

ማጠቃለያ

ይህ የአፍር ክዕስ መሆኑ ለማድረሰ የገዢት ታላፊነት እና ወር ወር ነጥቦችን በማንኛው
በአመራር ላይ ተደርግባቸው በማያዣው ገዢቶች ላይ ትክረት ያደረገ ሰሜን በየከፍል
የተነስ የፋይድ በት ገዢቶችና ተያቀዥቶች ሂሳብ በስራት የዲስት ፍቃድ፡፡

ለመፈጥቶች ሥልጻና የተዘጋጀ ሥራ ሰለምኑ ማስታወሻን በማብራሪቱ ክመጨረሻ
ይልቅ ለመፈጸም በማርብበዎ መልካ ማቅረብ ተገቢ ሆኖ ሰለጥና ለፈጥቶች በየከፍል
የተነስ ገዢቶች ላይ በትክረት መወያዙትና ተያቀዥቶችን መሥራት አለባቸው፡፡

እመፈጥቶች በየከፍል በተነስ የመፈጸም ነጥቦች ላይ ለፈጥቶች በትክረት እንዳለተው
በማንኛውት የከንውት ተያቀዥቶችን እንዳለኝ በማድረግ እንዳሁም በመፈትኬ ማስታወሻ ላይ
መፈጥቶችን በመምራት ሥልጻናው ግዢን እንዲመታ ማድረግ ይጠበቅበታል፡፡

የኢትዮጵያ ፕትሃብዕር አገልግሎት

1. የኢትዮጵያ ፕትሃብዕር አገልግሎት
2. የኢትዮጵያ ፕትሃብዕር ሥነ ሥርዓት አገልግሎት
3. የኢትዮጵያ ገንዘብ አገልግሎት
4. የፌዴራል መቁለጭ ቅ/በት ወ-ሳይዥና ማልያም 1 ቁጥር 1
5. የፌዴራል መቁለጭ ቅ/በት ስበር ወ-ሳይዥና ማልያም 1 ቁጥር 1
6. የፌዴራል መቁለጭ ቅ/በት ወ-ሳይዥና ማልያም 3 ቁጥር 3
7. JERZ (GEORGE) KRZECZUNOWICZ, (1977)

The Ethiopian Law of Compensation for damage

Addis Ababa University Faculty of Law: